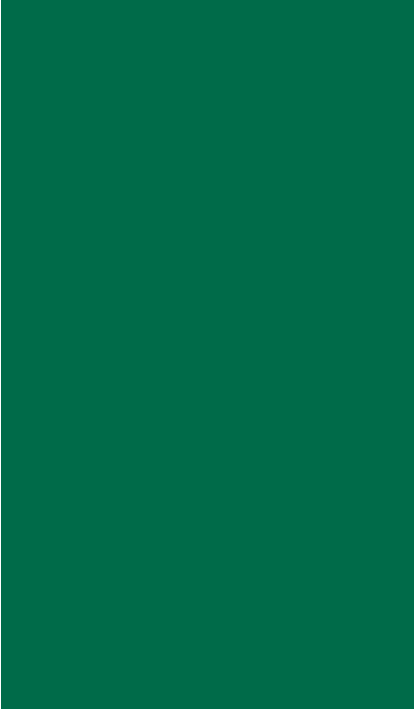

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi

MEKSİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
ÜLKE RAPORU

Hazırlayanlar

Şeyda SAYAR

Merve USTA

Kasım 2013

ANKARA

MEKSİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

ESTADOS UNIDOS MEXICANOS

Meksika, resmi adıyla Meksika Birleşik Devletleri, başkenti Meksika Şehri olan ve Kuzey Amerika'da bulunan bir ülkedir. Kuzeyinde Amerika Birleşik Devletleri, güneyinde Guatemala ve Belize bulunmaktadır. Batısında Kuzey Pasifik Okyanusu, doğusunda Meksika körfezi, güneydoğusundan ise Karayip Denizi bulunmaktadır.

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı : Meksika Birleşik Devletleri

Yönetim Biçimi : Federal Cumhuriyet

Devlet Başkanı : Enrique Peña Nieto

Bağımsızlık Tarihi	: 16 Eylül 1810
Resmi Dili	: İspanyolca
Dini	: % 82.7 Katolik, % 1.6 Protestan, % 15.7 Diğer
Başkenti	: Meksika Şehri
Konumu	: Kuzey Amerika
Sınır Komşuları	: Amerika Birleşik Devletleri, Guatemala, Belize
Yüzölçümü	: 1,964,375 km ²
Para Birimi	: Meksika Pesosu
İşsizlik Oranı	: % 5 (2012)
Türkiye ile Saat Farkı	: 8
Telefon Kodu	: 52
Etnik Yapı	: Melez: %60, yerli: %30, Avrupa kökenli: %9 (çoğunlukla İspanyol), diğerleri: %1
Nüfus	: 116,220,947
Nüfus Artış Hızı	: % 1.07
Ortalama Yaşam Süresi	:76.86 yıl
Okuma-Yazma Oranı	: % 93.5
GSMH	: 1,68 trilyon (ABD Doları)
Kişi Başına Düşen Milli Gelir	:18.688 \$ (2013 Tahmini)

GENEL BİLGİLER

Meksika, 1.964.375 km²lik yüz ölçümüne sahiptir. Kuzey Amerika kıtasında bulunan Meksika yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük 14. , 113.724.226 (Temmuz, 2011) nüfusu ile dünyanın en kalabalık 11. ülkesidir. Nüfus artış hızı % 1,102, yaş ortalaması

27,1'dir. Nüfusun % 28,2'si 0 – 14 yaş arasında, %65,2'si 15–64 yaş arasında, % 6,6'sı ise 65 yaşın üstündedir. Etnik nüfus dağılımı ise şöyledir; %60'ı melez (Amerikan-İspanyol), %30'u yerli, %9'u beyaz ve %1'i diğer. Ülkenin resmi dili İspanyolcadır. Okuryazarlık oranı %93.5'tir.

Meksika Bayrağı

Üç çeşit dikey şeritten oluşmaktadır. Sol şerit yeşil, ortadaki beyaz, sağ şeritse kırmızı renktedir. Bayrağın ortasında bulunan beyaz şerit üzerinde Meksika arması bulunmaktadır. Eski bir Aztek efsanesine göre; Tenochtitlan'a (Meksika Şehri) yerleşmek üzere gelen Aztekler, kaktüs üzerinde ağzında bir yılan olan kartal görürler. Armanın hikayesi buradan gelmektedir. Yeşil renk umudu, sevinç, kardeşliği; beyaz renk barış ve dürüstlüğü, kırmızı renk ise dayanıklılık, güç ve cesareti simgelemektedir.

Nüfus

116,2 milyon (Temmuz 2013 tahmini) Nüfusun % 27,4'ü 0–14 yaş arasında, %18.1'i 15–24 yaş arasında, %40.7'si 25–54 yaş arasında, %6.9'u 55–64 yaş arasında, %6.9'u 65 yaş üzerindedir.

Büyüme Oranı: %1,7 (EIU 2013 tahmini)

Para Birimi: Meksika'nın resmi para birimi Meksika Pesosu'dur.

Yerel Saat: Meksika ile Türkiye arasındaki saat farkı 8 saattir.

İklim

Meksika, tropik iklimden çöl iklimine kadar çeşitlilik gösteren bir iklim yapısına sahiptir. Güneyde tropik, yükseklerde ılıman, kuzeyde kurak iklim hâkimdir. Başkent Meksika Şehri'nde en sıcak ay Mayıs olup, minimum ve maksimum sıcaklık 12–26 °C arasındadır. En soğuk ay Ocak olup, sıcaklık 6–19 °C arasındadır. En az yağış Şubat ayında (ort. 5 mm), en fazla yağış ise Temmuz ayındadır (ort. 170 mm). Meksika Şehri'nde gündüz ve gece sıcaklığı arasında 10 °C'yi aşan farklılıklar olabilmektedir. Veracruz'a göre ise daha sıcak ve nemlidir. Meksika Körfezi kıyıları ile Baja California Yarımadası tropik fırtınalar ve

kasırgaların tehdidine açık durumdadır. Ülkenin batısındaki sahil şeridi açısından en yüksek risk Temmuz– Eylül aylarında olup, Ağustos– Ekim ayları da Körfez’e yakın bölgeler için risklidir. Tropik kuşağın kuzeyinde mevsimler arasındaki sıcaklık farkı daha yüksektir. Özellikle iç kesimde aşırı sıcak ve soğuk hava görülür. Baja California’nın orta kesiminde ve bazı çöllük alanlarda Temmuz ve Ağustos sıcaklığı 43 °C’yi geçmektedir. Yüksek dağlık alanlarda ve Mesa Del Norte’nin orta kuzey kesiminde kışın sıcaklık 0 °C’nin altına inmektedir. Yeterli yağış alan bölgeler Kuzey Kıyı Ovası, güneydeki bitişik dağlar, Chiapas Yaylası ve Yucatan Yarımadası’nın güneyiyle sınırlıdır.

Siyasi ve İdari Yapı

Yüzölçümü bakımından Latin Amerika ülkeleri arasında Brezilya ve Arjantin’in ardından 3. büyük ülke olan Meksika, 31 eyalet ve 1 federal bölgeden oluşmaktadır.

Aguascalientes	Durango	Morelos	San Luis Potosí
Baja California	Guerrero	Nayarit	Sonora
Baja California Sur	Guanajuato	Nuevo León	Tabasco
Chihuahua	Hidalgo	Oaxaca	Tlaxcala
Colima	Jalisco	Puebla	Tamaulipas
Campeche	Mexico	Quintana Roo	Veracruz
Coahuila	Mexico (Distrito Federal)	Querétaro	Yucatán
Chiapas	Michoacán	Sinaloa	Zacatecas

Meksika Birleşik Devletleri Federal Cumhuriyet ile yönetilir ve yasama, yürütme, yargı olarak güçler ayrılığı ilkesine dayanır.

16 Eylül 1810’da bağımsızlıklarını ilan etmiş ve bu günü milli bayram olarak kabul etmişlerdir. İlk anayasa 5 Şubat 1917’de kabul edilmiştir.

Meksika’da altı yılda bir seçilen devlet başkanı aynı zamanda başbakanlık görevini üstlenir ve Devlet Başkanının ikinci kez seçilme hakkı yoktur. 2 Temmuz 2006’da yapılan seçimlerde Felipe de Jesus CALDERON %35.85’lik halkoyu ile Devlet Başkanı seçilmiştir.

Meksika'daki son cumhurbaşkanlığı seçimi 1 Temmuz 2012 tarihinde gerçekleşmiştir. 1 Temmuz 2012 tarihinde yapılan seçimleri Kurumsal Devrim Partisi (PRI) adayı Enrique Peña Nieto oyların yüzde 38,21'ini alarak kazanmıştır. 1 Aralık 2012 tarihinde yemin ederek göreve başlayan Nieto'nun zaferiyle PRI, 12 yılın ardından iktidara geri dönmüştür. Nieto, seçim kampanyasında ağırlıklı olarak ekonomi ve uyuşturucuyla mücadele üzerine odaklanmıştı. PRI, Nieto ile yeni bir başlangıç hedeflemektedir. Bir sonraki başkanlık seçimleri 2018 yılında yapılacaktır.

Meksika Parlamentosu, 128 kişilik Senato ve 500 üyelik Temsilciler Meclisi'nden oluşmaktadır. Senato üyeleri altı yıllık bir dönem için seçilirken milletvekilleri üç yıllık bir dönem için seçilirler.

Yönetim Sistemi

Tarihsel Süreçte Yönetim Yapısının Gelişimi

Meksika'da refah içindeki Aztek İmparatorluğu'ndan önce Mayalar, Olmekler sonra Totekler olmak üzere en az üç büyük medeniyet yaşamıştır. Meksika, 1519-1521 yılları arasında Hernán Cortés idaresindeki İspanyollar tarafından fethedilmiştir. ABD'nin kuruluşu ve Fransız İhtilali'nin yaydığı fikirler, Meksikalılar üzerinde önemli etkilere neden olmuştur. İspanya'nın Napoleon tarafından 1808 yılında işgal edilmesiyle, Meksika için de ayaklanma fırsatı doğmuştur. Meksika, ayaklanma sonucu çıkan ve 1810-1821 yıllarında yapılan bağımsızlık savaşına kadar 300 yıl İspanya tarafından yönetilmiştir. 1821'den 1877'ye kadar iki imparator, birçok diktatör ve başkanla ortalama 9 ayda bir değişikliğe uğrayan geçici hükümetler kurulmuştur. Meksika, 1836 yılında Teksas'ı kaybetmiş, 1846-1848 yılları arasında Birleşik Devletlerle yaptığı savaştan sonra imzaladığı Guadalupe Hidalgo Anlaşmasıyla da günümüzde California, Nevada, Utah olarak adlandırılan yerleri, Arizona ve Yeni Meksiko'nun büyük bir bölümünü, Wyoming ve Colorado'nun bir kısmını kaybetmiştir. Meksika, Birleşik Devletlerle yaptığı savaşlar sonunda neredeyse topraklarının yarısını bırakmak zorunda kalmıştır.

1855 yılında, yerlilerden vatansever Benito Juárez geniş topraklara sahip olan Katolik Kilisesi'nin dağıtılması da dâhil olmak üzere bir seri reform gerçekleştirmiştir. Reform hareketleri, 1857-60 yılları arasında sürececek olan sivil savaşı başlatmıştır. Yine 1860 yılında, Juárez'in Meksika'nın dış borçlarını ödemeyi reddetmesiyle Birleşik Krallıklar, ABD ve Fransa ile savaş başlamıştır. Sivil savaş, Meksika'nın 1861 yılında Fransızlar tarafından işgal

edilmesiyle sona ermiştir. Savaş sonrası, Avusturya Prensi Maximilian, Fransızlar tarafından Meksika'ya imparator yapılmış, ancak 1867 yılında tekrar Devlet Başkanı olan Juárez tarafından tahttan indirilerek katledilmiştir.

Porfirio Díaz'ın 1876 yılından 1910 ihtilaline kadar süren diktatörlüğü zamanında düzen yeniden sağlanmıştır. 1917 Anayasası; arazi sahipliğini yeniden düzenleyerek, iş yasasının çerçevesini oluşturarak ve Katolik Kilisesinin gücünü azaltarak yapılan ihtilalin amaçlarını şekillendirmiştir.

1920 yılında kısa süren sivil savaştan bu yana Meksika birçok tarımsal, politik ve sosyal reform gerçekleştirmiştir. 1919 yılında reformistler tarafından kurulan ve 1946'da adını Kurumsal İhtilalci Parti olarak değiştiren Milliyetçi İhtilalci Parti, Meksika'yı XX.Yüzyıl boyunca kontrol etmiştir. 1938 yılında Meksika'nın yabancılara ait petrol kuyularını kamulaştırmasıyla Meksika-ABD ilişkileri bozulmuş, ancak 1941'de imzalanan tazminat anlaşmasıyla ilişkiler normale dönmüştür.

II. Dünya Savaşından sonra hükümet daha çok ekonomik büyümeye odaklanmıştır. Fakat ekonomik gelişmeden daha çok orta ve üst sınıf faydalanmış, fakir tabakanın sefaleti devam etmiştir. 1946-52 yılları arasında Devlet Başkanı Alemán, geniş sulama projelerini ve hidroelektrik altyapıları inşa etmiş, endüstrileşme hızlanmıştır. Meksika demiryolları, ABD demiryolları ile entegre hale gelmiş, ülkeye ABD'den yoğun turist akışı sağlanmıştır.

1970'li yılların ortalarında Başkan José López Portillo liderliğinde Meksika, başlıca petrol üreticisi ülke durumuna gelmiştir. Portillo döneminden sonra, ülke petrol gelirlerinin çok ötesinde, sınırsız olarak borçlandığı için borç yükü artmıştır. 1980'li yıllar boyunca petrol fiyatlarının ucuzlaması sonucunda petrolden elde ettiği geliri azalan Meksika'nın borç kapasitesi de giderek gerilemiştir. İşsizlik ve enflasyon yükselmiş, özel ve yabancı yatırımlar azalmış, halk kırsal alanlardan kentlere ve ABD'ye göç etmeye başlamıştır. 1982 yılında Devlet Başkanı tarafından atanan Hurtado, sert ekonomik politikalar uygulamış, Meksika'nın uluslararası borçlarının ödenmesi için yeniden görüşmelere başlamış, doğrudan yabancı yatırımlar için var olan kuralları gevşetmeye çalışmıştır. Ekonomik krizler ve bunlara cevaben alınan katı ekonomik tedbirlere ilaveten, 1985'de Meksika Şehri'nde meydana gelen depremden sonra halkın yönetimdeki partiden hoşnutsuzluğu giderek artmıştır.

Meksika 1994 yılında, ABD ve Kanada'nın da ortak olduğu, gümrük tarifelerini 15 yıllığına kaldıran Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'na (NAFTA) katılmıştır. 1996 yılında da Meksika, Dünya Ticaret Örgütü'nün kurucu üyesi olmuştur.

1995'de ABD, Meksika'nın özel bankalarının çöküşünü önlemeyi kabul etmiş ve bunun karşılığında, Meksika'nın ekonomik politikaları konusunda kesin veto gücünü elde etmiştir. 1997, gözlemcilerle göre en objektif seçimlerin yapıldığı yıl olmuştur.

Kurumsal İhtilalci Parti, parlamentonun alt kanadını ve Meksika Şehri belediye başkanlığını kaybetmiş, bu kayıplar sonucunda büyük bir şaşkınlık yaşanmıştır. 2 Temmuz 2000 tarihinde yapılan seçimde ise Parti, Devlet Başkanlığı seçimini kaybetmiş, 71 yıldır süren tek parti yönetimi sona ermiştir.

Anayasal Yapı

Ülkenin mevcut Anayasası, 1910 yılında Porfirio Díaz rejimine karşı yapılan ihtilal sonrası 1917'de kabul edilen anayasadır. Anayasa'ya göre; Devlet Başkanı ülkenin işgale uğraması, yaygın şiddet hareketleri ve halkı tehdit eden olağanüstü bir durumun vaki olması halinde kabineyle görüştükten ve kongrenin onayını aldıktan sonra Anayasal güvenceleri askıya alabilir. Kongre toplantı halinde değilse daimi komitenin karar alması gerekir. Yürütme erkinin kullanımı Devlet Başkanı'na aittir. Devlet Başkanı 6 yıllığına seçilmektedir ve seçildiği yılın 1 Aralık günü görevine başlar. Başkanın yetkileri arasında kabine üyelerinin atanması ve görevden alınması da bulunmaktadır. Senatonun onayının alınması şartıyla; başsavcıyı, diplomatik temsilcileri, ordunun üst düzey görevlilerini, yüksek mahkeme üyelerini atar. Başkan aynı zamanda federasyonun iç ve dış güvenliği için silahlı kuvvetleri idare etme yetkisine sahiptir.

Kongre, Federal Milletvekilleri Meclisi ve Senato'dan oluşmaktadır. Milletvekilleri 3 yıllığına, Senato üyeleri 6 yıllığına seçilmektedir. Her 250 bin kişi için 1 milletvekili, 125 bini geçen her artı nüfus için de bir milletvekili daha seçilmektedir. Senato, her eyalet ve Federal İlçeden gelen 2'şer üyeden oluşmaktadır. Kongre, yasa ve tüzükleri yapar, vergi koyar, yürütmenin kredi için yapacağı görüşmelerin unsurlarını belirler, silahlı kuvvetlerin düzenini ve bu düzenin devamlılığını sağlar, ülke çapında değişik tiplerde okulların kurulmasına ve devamına karar verir, bütçeyi kabul veya reddeder, başkan tarafından yapılan atamalarda onama yapar, yabancı ülkelerle yapılan anlaşmaları kabul veya reddeder ve diplomatik atamaları onaylar. Kongrenin 29 üyeli (15 milletvekili, 14 senatör) Daimi Komitesi, Kongre tatildeyken görev yapar ve Kongrenin olağanüstü toplantıya çağırma yetkisine sahiptir.

Eyaletlerde; valiler her 6 yılda 1 genel oyla seçilmektedir. Yerel yasama, her 3 yılda bir seçimle gelen milletvekilleri tarafından yapılır. Her eyalet vergi toplama ve belli konuları

yasama organı ile çözümlene yetkisine sahip olan ayrı bir birimdir. Ancak bu ayrı birim eyaletlere bir birleri arasında gümrük vergisi koyma yetkisini vermemektedir.

Federal ilçe, Meksika Kentini ve etrafındaki birkaç kasaba ve köyü kapsamaktadır. İlk defa Federal İlçe valisi için Temmuz 1997'de seçim yapılmıştır. Önceki yönetimler Devlet Başkanı tarafından atanmışlardır.

Yargı, Anayasa hükmü uyarınca 1917 yılından bu yana, yasama ve yürütmeden ayrıdır. Yargı sistemi iki alana bölünmüştür. Federal Yargı; federal kanunları uygular. Yerel Yargı ise sadece her eyalette o eyaletin yasalarını uygulamakla yükümlüdür. Federal yargının üst mercii Adalet Yüksek Mahkemesi'dir.

Federal Yargı sistemi; hem Yüksek Mahkeme'ye hem de Anayasa Mahkemesi'ne sahiptir. Yüksek Mahkeme, sivil ve suç işleri ile idari ve iş mahkemeleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Eyalet mahkemeleri ikincil mahkemelerdir.

TARİH

İspanyol İstilas:

Meksika'nın İspanyollar tarafından istilası önceleri bir kültür çatışması şeklindeydi; fakat zamanla kültürler arasında bir kaynaşma oldu. Bir yanda kuvvetli bir ortaçağ özelliği taşıyan İspanyol medeniyeti, diğer yanda Orta Meksika'daki Azteklerin hakim olduğu ve homojen bir hale getirdiği Kızılderili medeniyeti. İspanyolların başlıca iki hedefi vardı: Katolik inancını yaymak ve kazanç sağlamak.

İstila Küba'dan başladı. 1517 yılında Francisco Hernandez (veya Fernandez) de Cordoba, yaptığı seferde Yucatan'a ulaştı, fakat Mala Pelea (Kötü Savaş) körfezinde yenildi. Sonra Campeche kıyısını keşfetti. 1518'de Juan de Grijalva yönetiminde ikinci bir seferde kıyı, kuzeyde San Juan de Ulua'ya, bugünkü Veracruz şehrine kadar keşfedildi. Elde edilen sonuçlar öteki serüvencileri de cesaretlendirdi ve başlarında Hernan Cortez (1485-1547) olan bir topluluk, Küba valisi Diego Velazquez'in emriyle yeni bir sefere çıktı. Vali tarafından seçilmiş olmakla birlikte Cortez, valinin sonradan onu değiştirmek için yaptığı teşebbüslere karşı koymak zorunda kaldı ve 18 Şubat 1519'da yetkisi olmadığı halde denize açıldı. Sefer sırasında şu yol izlendi: Yucatan açıklarındaki Cozumel adası, Grijalva ırmağı (Tabasco'da), Isla de Sacrificos ve San Juan de Ulua; sonunda bugünkü Veracruz bölgesinde karaya çıkıldı.

Aztek imparatoru Montezuma II (daha doğrusu Moctezuma), kötü işaretlemlerden ve

doğudan dönecek bir tanrıdan bahseden Quetzalcoatl efsanesinden korkarak Cortes'in ülkenin içlerine doğru ilerlemesini engellemek için şiddete başvurmadı. Cortes, ülkedeki ayrılıkları ve korkuları anladığı için yaptığı seferi bir istila haline getirdi.

27 Nisan'da Veracruz şehri kuruldu ve Velazquez ile haberleşme kesildi. Cortes bundan sonra yeni şehrin belediye yetkililerine kendini genel kumandan seçtirdi ve İspanya'ya bir gemi göndererek Kral'ın da onayını sağlamak istedi. Öteki gemiler 14 Ağustos'ta yakıldı ve Cortes Veracruz'da küçük bir garnizon bırakarak bugünkü Meksika Şehri bölgesinde Texcoco adasındaki Aztek başkenti Tenochtitlan'a doğru sefere çıktı. İlerleyişi sırasında, Azteklerin sürekli düşmanları Tlaxcalanlarla bir ittifak yapıldı; İspanyolların kuvvetli olduğunu yapılan iki savaşta gören Tlaxcalanlar o tarihten sonra onların sürekli müttefiki oldular ve istila sırasında önemli yardımlar yaptılar.

Cortes, ekimde Cholula'ya vardı; yerlilerden yüzlercesi hile ile öldürüldü. Montezuma'nın bu seferi durdurma ümitleri kırıldı. İspanyollar 8 Kasım 1519'da Tenochtitlan'a ulaştılar. Aztek imparatoru'nun aracılığı ile Aztekleri kontrol altına almayı ümit eden Cortes, Montezuma'yı yakaladı; fakat Aztekler boyun eğmediler.

Şehir halkının İspanyollara karşı düşmanlığının arttığı sırada vali Velazquez tarafından Cortes'i tutuklamakla görevlendirilen Panfilo de Narvaez Meksika'ya ayak bastı. Pedro de Alvarado'yu Tenochtitlan kumandanı olarak bırakan Cortes, küçük bir kuvvetle Cempoala'ya döndü ve orada bir baskınla Narvaez'i yakaladı; kuvvetlerini emrine aldı. Bu arada Tenochtitlan'da Azteklerin dini bir tören için toplanmalarını yanlış anlayan ve bunu İspanyollara karşı bir saldırının başlangıcı sanan Alvarado, çok sayıda kızılderiliyi öldürttü. Cortes döndüğü zaman İspanyollar kuşatılmıştı. Montezuma halkını yatıştırmaya çalıştı, fakat taşlanarak öldürüldü. 30 Haziran- 1 Temmuz 1520 gecesine İspanyollar ve Tlaxcalanlar ele geçirdikleri servetin büyük kısmını yanlarına alarak şehir dışına, Tlacopan'a giden karayoluna çıkmak için savaştılar ve çok kayıp verdiler. Esir olanlar Aztekler tarafından kurban edildi. Tlaxcala'ya çekildi.

Tenochtitlan'ı savunan Cuitlahuac (Montezuma'nın kardeşi) imparator oldu. Kızılderili derebeyleri ile ittifaklarını yeniledi; fakat salgın hastalıklar sonucu nüfus azaldı ve bu salgınlardan birinde Cuitlahuac'da öldü. Yerine son imparator olan Cuauhtemoc geçti.

Cortes, Tenochtitlan'ı almak için birçok sefer yaptı: Önce Segura de la Frontera'dan (bugün Puebla'da Tepeaca), sonra Texcoco'dan ve en son Tenochtitlan'ın güneyinden saldırdı. Bu hazırlık seferlerinden sonra, ertesine yıl, Küba'dan gelen kuvvetlerle birliklerini takviye ederek Aztek başkentine tekrar hücum etti. Kuşatma 26 Mayıs 1521'de başladı ve 13

Ağustos'a kadar sürdü; şehir tahrip edildi, Cuauhtemoc yakalandı; sonra Cortes'in seferi sırasında rehin olarak Honduras'a götürüldü de idam edildi (1525).

Tenochtitlan'ın alınmasından sonra İspanyollar çeşitli yönlerde yayıldılar, Cortes'in Panuco ırmağına yaptığı seferle: Kuzeye (1522); Cristobal de Olid'in Colima ve Jalisco'ya yaptığı seferle batıya (1522-1524); Cortes'in Aşağı Kaliforniya'ya yaptığı seferle (1535) kuzeybatıya. Bugünkü Guatemala ve El Salvador bölgeleri Pedro de Alvarado tarafından ele geçirildi (1524-1526). Olid, 1524'te Honduras'a bir sefer yaptı ve burada güneyde ilerleyen kuvvetlerle çatıştı. Bunları yenerek Cortes'ten ayrı hareket etmeye çalıştı, fakat Francisco de las Casas'a yenilerek öldürüldü. Cortes de kendi başına Honduras'a bir sefer yaptı. Yucatan'da Maya'ya da birçok sefer yapıldı, fakat bu bölge Francisco de Montejo tarafından yapılan seferlere kadar (1540-1546) alınamadı.

Sömürge Dönemi:

Orta yaylanın bir kısmı ve kuzey bölgeler henüz keşfedilmemişti. Bu bölgelerdeki faaliyetler, sömürgeci grupların özelliklerine uygun olarak gelişti. İspanyol ailesinde veraset geleneğine göre erkek evlat hakkı başta geldiği için, küçük oğullar genellikle serüvenci oldular. İspanya tahtının dağıttığı toprak imtiyazları, dağınık nüfuslu büyük bölgeleri kapsıyordu. İmtiyaz elde edemeyenler de ele geçirilmemiş uzak bölgelere gidiyordu.

Sosyal ve iktisadi teşkilatlanma kanunu:

İspanyollar gerek maddi, gerek sosyal bakımdan Kızılderililer'e hakimiyetlerini kabul ettirmeğe çalıştılar. Kızılderililer İspanyol hukuk ve iktisat kurumlarına bağlandı; en üstte İspanyolların bulunduğu bir derebeylik düzeni kuruldu. Kolonlar, Amerika'ya kendilerine sosyal bakımdan daha iyi şartlar sağlamak için geldiklerinden, Avrupa'daki XV. ve XVII. yy.ın derebeylik sistemini sürdürdüler: Aşağı tabaka emek gücünü ortaya koydu, üst tabaka da yönetim ve askerlik görevlerini üzerine aldı.

Bu üst sınıflar, aynı zamanda, İspanya'dan gelen misyonerleri ve hükümet memurlarını da kapsıyordu.

Bütün ülke ele geçirilince, kral ile istilacılar arasında anlaşmalar yapılarak uzlaşma sağlandı. Savaşta elde edilen, esir, altın, inci ve değerli tüyler gibi ganimetlere karşılık alınan devamlı imtiyazlar birbirinden farklıydı. Bu imtiyazları elde edenlerin, Kızılderilileri

sömürmek ve sömürgeye bağlanmalarını sağlamak gibi ikili bir görevleri vardı. Kızılderilileri yeni sosyal ve iktisadi düzene uydurmanın yanı sıra hristiyanlaştırmakla da görevliydi.

Kızılderili işçiler ve inanç meselesi:

Tarım, madencilik, sanayi ve inşaat için gerekli emek gücü Kızılderililer tarafından sağlanıyordu.; ayrıca, zenci esirler ve Mestizolar da (İspanyol ve Meksika karışımı melezler) istihdam ediliyordu. Çıkarılan çok sayıda işçi kanununun amacı bu işçilere kötü davranılmasını önlemektir.

Kızılderililerin köleleştirilmesi, istilanın önemli sonuçlarından biri ve mantıklı sonucuydu; ilke olarak Romalıların esir anlayışını uygulayan İspanyollar, Kızılderilileri eşya ile bir tutuyorlardı; fakat uygulamada Kızılderililer çeşitli serbestlik derecelerine ayrılıyor ve Romalıların anlayışına ender olarak (pazarlarda esirlerin satılması gibi) uyuluyordu. İstilacıların esirlere kötü davranması ve esirliğin farklı derecelerde uygulanması, din gruplarının, hükümet memurlarının ve askerlerin krala şikayetlerde bulunmalarına yol açtı. Kızılderililerin bağımsızlığı için mücadele edenler arasında tarihçi ve misyoner Bartolomé de las Casas'ın (1474-1566) çalışmaları önemli yer tutar.

İspanya tahtına, birbiriyle çatışan gruplardan çeşitli baskılar geliyordu. Krallık bir yandan dini ve ruhani görüşleri benimserken, köleliğin iktisadi etken olarak maddi değerinin de farkındaydı. İspanya tahtı bir süre tereddüt ettikten sonra 20 Kasım 1542'de köleliğin kaldırılmasını ilke edinen Leyes Nuevas'ı (Yeni kanunlar) çıkardı. Haklı savaşların bile kadın ve çocukları köleleştirmek için bir kanuni sebep olamayacağı kabul edildi. Kölelik kurumu ancak sömürge sistemine karşı direnenler için bir ceza olarak devam etti. Kızılderili, haraç ödeyen ve hizmette bulunan bir serf olarak kaldı. Ama Kızılderililer'in kısmen bağımsız olması zenci köle çalıştırmanın gelişmesine yol açtı ve yabancı tüccarlar "Yeni İspanya"ya köle taşımaya devam ettiler.

1549'a kadar Kızılderili işçi çalıştırmanın başlıca yolu, encomienda sistemiydi. Encomienda bir İspanyol'a (genellikle istilacılardan birine) emek ve mal haracı olarak verilen krallık imtiyazıydı.

Önce Antiller'de uygulanan ve yerli halk için çok kötü sonuçlar doğuran encomienda, Cortes tarafından düzenlenen şekliyle Antiller'deki kötüye kullanmaların önlenmesi amacını güdüyordu. Ne olursa olsun, sömürgecinin ayakta durabilmesi için, Kızılderili emeğinden yararlanmak gerekiyordu; Kızılderililer de kendi açılarından, geçim durumlarıyla ilgilenecek bir koruyucuya ihtiyaç duyuyorlardı.

Bununla birlikte, Yeni İspanya'da encomienda sisteminin yayılmasına krallık karşı koydu; bu direnişin insanlık adına yapılan bir hareket olduğu kadar, merkezi ve mutlakiyetçi bir iktidarın karşısına derebeylik gücünün çıkmasını önlemek amacını da güttüğü de anlaşılmaktadır. 20 Haziran 1523'te Carlos V, Cédula de Valladolid emirnamesiyle encomienda sistemine son vermek istedi; fakat sömürgecinin şiddetle karşı koyması üzerine uygulanamayan emir kaldırıldı.

Benzer bir teşebbüs de 20 Kasım 1542 tarihli Leyes Nuevas ile yapılmak istendi; buna göre, yeni encomienda imtiyazları verilmeyecek ve genel valilerin, valilerin, krallık memurlarının, piskoposların, manastırların ve hastahanelerin elindeki imtiyazlar kaldırılacaktı. Encomiendalar artık veraset yoluyla geçmeyecek, encomenderonun ölümünde krallığı kalacaktı. Amaç, bir nesilde bütün sistemin ortadan kaldırılmasıydı; fakat bu kararname de uygulanamadı. Carlos, Cédulas de Malinas ile isteklerini geri aldı, fakat angaryanın kaldırılmasını diretti.

1573'ten sonra encomenderoların imtiyazları sadece Kızılderililerden haraç toplamaktı. Kızılderilileri korumak ve eğitmekle gene yükümlüydü; fakat onlar üstündeki derebeylik gücü kaldırılmıştı. Son encomiendalar da XVIII. yy.da kaldırıldı. Encomienda sistemi zayıfladıkça yerini, zorla uygulanan repartimiento aldı. Bu eski İspanyol usulüne göre; zorla sağlanan işçiler, tarım, madencilik ve inşaat işlerinde çalışıyorlardı; hizmet geçiciydi; mukaveleye bağlıydı ve işveren, ücretleri ödemek zorundaydı.

Genel Valilik:

Yeni İspanya'nın ilk genel valisi 1529'da tayin edildi ve 1535'ten 1550'ye kadar görevde kaldı.

Genel valiler, genellikle 6 yıldan fazla görevde kalmadıkları halde, bu değişme, residencia mahkemelerinin sağladığı sıkı sistem sayesinde dengeli bir şekilde yürütüldü: Her yıl yeni genel vali, kendinden önce gelenin raporunu izliyor ve oidorelerin fikrini alıyordu. Aynı zamanda audiencia'ya başkanlık ediyor ve vali, krallık hazinesi nazırı ve kilisenin baş koruyucusu olarak görev yapıyordu. Audiencia, önemli bir yargı organıydı. Oldukça önemli davalardaki kararı kesindi; çok önemli davalarda ise İspanya'daki Hint Adaları konseyine başvurabiliyordu. Genel valinin bulunmadığı zamanlar, audiencia başkanı veya üyeleri, onun yerine yönetim görevlerini üzerine alabiliyordu.

Daha aşağı yönetim işleri, taşra valileri tarafından yönetiliyor, daha küçük bölgelerde ise aynı görevler corregidores ve alcaldes mayores denilen memurlar aracılığıyla

yürütülüyordu. Kızılderililer'in kasabalarını yönetmek üzere özel corregidores tayin ediliyordu. Bunlardan başka kendi meclisleri tarafından yönetilen muhtar belediyeler vardı.

Genel valilerin kişilikleri önemliydi; kişiliklerinde bütün hükümet gücünü, bütün yasama, yargı ve yürütme kuvvetini topluyorlardı. Kral, Allah'ın temsilcisi olarak tanındığına göre, hükümetin de yönetme hakkı tabii ve ilahiydi.

Antonio de Mendoza, iyi bir genel valiydi ve sonradan gelenlere etkili bir örnek oldu. İkinci audiencia ile sıkıca işbirliği yaptı ve dönemi adalet ve düzen içinde geçti; Yeni İspanya'da düzenli bir yönetim geleneği kurdu. Mendoza, aynı zamanda çeşitli Kızılderili savaşlarına da girişti; bunların en önemlisi Mixton Savaşı'ydı (1541); Jalisco'da yapıla bu savaştan başka Fransisco Vazquez Coronado kumandasında, efsanevi Cibola'nın Yedi Şehir'ine başarısız bir sefer düzenledi (1540).

Mendoza'nın yerine geçen Luis de Velasco, Ekim 1550'den Temmuz 1564'e kadar görevde kaldı; İspanyol medeniyetini kuzeye doğru ilerletmekle ve Kızılderililer'in haklarını korumakla ün kazandı; kendisine "Kızılderililer'in Babası" ünvanı verildi.

Önemli bir genel vali de 1673-1680 arasında görev yapan Enriquez de Rivera'dır. Yönetimi sırasında önemli bir olay olmadı; fakat adil ve ilerici bir kişiydi ve gözle görülür ilerlemeler sağladığından halk tarafından seviliyordu.

Krallığın Denetlenmesi:

Genel vadi, Yeni İspanya'da kralın temsilcisiydi. Genellikle kral, sömürgelerini Hint Adası konseyi (Consejos de Indias) aracılığıyla yönetirdi; fakat bazen doğrudan doğruya krallık emirnameleri de gönderdi. 1524'te Carlos V tarafından Hint Adalarını ilgilendiren meseleler hakkında krala danışmanlık yapması amacıyla kurulan Hint Adaları konseyi zamanla sömürgeler üzerinde yasama, yürütme ve yargılama hakları olan bir kurul haline geldi ve 1714'te Hint Adaları Evrensel Sekreterliği kurulunca sadece yüksek bir mahkeme olarak kaldı. Cadiz İspanya anayasasının yürürlükte olduğu süre içinde (1812-1814, 1820-1824) konsey ortadan kalktı, fakat sonra on yıl için (1824-1834) tekrar kuruldu.

Casa de Contratacion (Ticaret Odası) sömürge yönetiminde görev alan başka bir önemli kuruluştur. 1503'te kuruldu ve yavaş yavaş bütün Hint Adaları'nda ticareti ele geçirdi; göçlerle, keşiflerin artmasında ve tüccarlarla gemi sahipleri arasındaki meselelerin çözülmesinde önemli bir etken oldu. Hint Adaları'yla ilgili bütün gemicilik faaliyetine yetkili tek İspanya limanında bulunan Casa'nın bütün meşru sömürge ticareti üstünde mutlak bir denetimi vardı. Yeni İspanya'ya giriş limanları da Körfez'deki Veracruz ve Büyük Okyanus

kıyısındaki Acapulco idi. Bu tekellilik İspanya İmparatorluğu'na zararlı oldu; çünkü İspanyolların ve yabancıların yaptıkları kaçakçılık gelişti ve bunun sonucu olarak kanuna ve otoriteye saygı azaldı. Casa de Contratacion 1717'de Cadiz'e nakledildi.

Casa de Contratacion'un keşif faaliyetleri de önemliydi. Casa'nı Amerigo de Vespucci (1451-1512) tarafından yönetilen bir denizcilik okulu vardı; bu büyük denizciye dünyaca tanınmış başka denizciler de eşlik ediyordu. Okulu Vespucci'den sonra gene tanınmış denizciler yönetti. Consulados denen ticaret mahkemeleri önce İspanyol Amerikasında ve sonra bütün dünyada kuruldu ve Casa de Contratacion tarafından geliştirildi.

Bourbon Dönemi:

Bourbonlar'ın İspanya'ya girişiyile (1700), Fransa Kralı Louis XIV'ün torunu Philippe V'in kişiliğinde İspanyol düşüncesi büyük ölçüde değişti. Fransız usulü merkezizyetçilik kuvvetlendi ve krallığın gücünü zayıflatabilecek muhtariyet ve serbestlikler kaldırıldı. Cizvitlerle çıkan anlaşmazlıklar büyüdü ve 1767'de sürgün edilmeleriyle sonuçlandı. Zenginlik anlayışı değişti, üretim güçlerinde yeni değerler ortaya çıktı. Emeđe saygı duyuldu, bilim gelişti ve sosyal kanunlar tasarlandı.

Genel Valiler:

Bourbon krallarının ilk genel valisi olan Linares dükü ve Valdefuentes markisi Fernando ve Alencmastre Norona y Silva, 1711'den 1716'ya kadar görevde kaldı. Yeniçağın ilk büyük genel valilerinden biri olan Silva, acordada mahkemeleriyle işbirliği yaptı; bu mahkeme, genel valiliğin başına dert olan eşkıyalık salgınını önleyerek yolların güven altına alınmasına çalışıyordu. Silva, başkentte Arcosde Belen su kemerini yaptırdı. Aynı zamanda kuzeyde şehirler kurdurdu, din adamlarının ve devlet memurlarının esaslı bir incelemesini yaparak onların meziyetlerini, kusurlarını ve iş görme usullerini açık bir şekilde tespit etti; bu çalışması kendinden sonra gelen genel valiler için çok yararlı oldu.

Casa Fuerte markisi Juan de Acuna'ya (1722-1734), büyük vali denilir. Kuzey eyaletlerde dört yıl süren tahkimat işleri yaptırdı. Başkentte hazine ve gümrük binalarını inşa ettirdi.

Antonio Maria Bucareli y Ursula (1771-1779) kuvvetli kişiliği ve yönetim yeteneğiyile sivrildi. Kişiliğine örnek olarak, bavulunu Meksika Şehri gümrükçülerine vererek arattırması

ve yeni genel valilere şehir tarafından verilmesi gelenek haline gelen hediye reddetmesi gösterilebilir. Yönetici olarak da denk bütçe yapmayı başardı. 1762'de Havana'nın İngilizler tarafından alınmasından etkilenecek Yeni İspanya için bir savunma düzeni kurdu. Jalapa yakınındaki San Carlos de Perote kalesini tamamlattırdı, Acapulco kalesini yaptırdı ve Veracruz'daki San Juan de Ulua savunma tesislerini kuvvetlendirdi. Orduyu yeniden teşkilatlandırdı ve 1,299,000 pesoluk bir bağış toplayarak yeni savaş gemileri yapımına girişti. Yeni hayır kurumları meydana getirdi. İlkokullar açtırdı ve İspanyollar'ın Kızılderililer'e İspanyolca öğretmesini hızlandırdı.

Juan Vicente de Güemes Pacheco y Padilla (1789-1794) etkili bir yöneticiydi; kuvvetli ve akla dayanan bir yönetim kurdu. Meksika Şehri'nin yollarının döşenmesini ve aydınlatılmasını sağladı.

Geçiş Dönemi:

Bourbonların getirdiği ideolojik değişiklik, sömürgeye XVIII. yy.ın ortalarında girdi; bu değişimin başlangıcı Bucareli ve Revillagigedo gibi kudretli genel valilerin ülkeye gelerek gerçekten sömürge için uğraşmalarıdır. 1786'da Fransızların sömürge yapısı anlayışına uygun olarak Yeni İspanya 12 intendencia'ya ayrıldı; intendenciarın başına yalnız tahta karşı sorumlu olan yöneticiler getirildi; böylece yabancı tehditlerine karşı sömürge üstündeki İspanyol denetimi kuvvetlendi. Encomienda, repartimiento ve corregidores (Kızılderili kasabalarından kaldırılmasına rağmen) küçük birer despotluk haline gelerek sosyal ve idari reformların yapılmasını çok geciktirdiler.

Ülkede huzursuzluk arttı. Revillagigedo'nun yerine gelen Branciforte markist gelen vali Miguel de la Grúa Talamanca y Branciforte, boş yere Fransız Devrimi düşüncelerinin ülkede yayılmasını engellemeye çalışırken, ABD'ye gönderilen sürgünler meşruti fikirleri yaydılar.

Çözülme:

İspanya'nın Napolyon tarafından istila edilmesiyle 1808'de siyasi çözülme başladı. Carlos IV ve oğlu Fernando VII'nin tutuklanmasıyla ortaya çıkan hükümdarlık meselesi, Fransızların yarattığı şehir cuntalarına (konseyler) karşı İspanyollar'ın ayaklanması, Fernando'nun tekrar tahta çıkması içindi. Buna benzer bir hareket de ayuntamiento'nun kralın

yokluğunda genel vali José de Iturrigaray'ın yüksek emirlere dayanmadan hüküm süreceği hakkında bir irade çıkardığı Meksika Şehri'nde oldu.

Karşı görüşte olan audiencia üyeleri (hepsi İspanyol) halkın iradesini temsil ettiklerini ileri sürdüler. Iturrigaray'ın yerine genel valiliğe Pedro de Caribay getirildi ve audiencia halkın temsilcisi olarak ortaya çıktı.

Bu irade ilk bağımsızlık hareketine yol açtı. Fransız emirnamelerine karşı çıktı ve Fernando'nun tahta çıkması kararında ısrar edildi; sonunda rahip Miguel Hidalgo Dolores kasabasında ülkenin mutlak bağımsızlığını ilan etti. (16 Eylül 1810).

Bağımsızlık:

Queretaro'da bir ılımlı kreol grubu ile Mestizolar (İspanyol-Kızılderili melezi), aydınlar ve askerler gizli bir harekete hazırlanıyorlardı. Bunlar arasında Dolores bölgesi rahibi ve Meksika bağımsızlığının babası Miguel Hidalgo (1753-1811) ihtilalci düşüncüyü temsil ediyordu; kraliçenin muhafız alayı kumandanı Ignacio Allende de (1779-1811) ordunun temsilcisiydi. Başkalarını da bu yolda çalışmaya teşvik etmeleri hükümetin dikkatini çekti ve tutuklanmaları için emir çıktı. Durumu zamanında haber Hidalgo, cesaretli bir çıkışla 16 Eylül 1810'da şafak vakti Dolores kasabasında (bugün Guanajuato'da Dolores Hidalgo) Grito de Dolores adı verilen bildiriyle bağımsızlığını ilan etti ve Kızılderililer'den kurduğu zayıf bir orduyla bağımsızlık kampanyası açtı; ordusu hızla büyüdü. Ayaklanma, kısa süre içinde ezilmiş kitlelerin başkaldırması haline geldi; biriken bütün hırsların birden bire ortaya çıkışıyla korkutucu bir hareket halini alan isyan, zengin kreollerin hükümeti desteklemesine yol açtı. Hidalgo; zengin bir şehir olan Guanajuato'nun komşusu Celaya'yı aldı; sonra da Valladolid'i (bugün Morelia) ele geçirerek köleliğin kaldırıldığını ilan etti. Zacatecas, San Luis Potosi, Guadalajara ve Saltillo şehirleri, başka asi gruplar tarafından ele geçirildi.

Hidalgo, sonra başkente yürüdü. Fakat, 30 Ekim 1810'da Toluca ve Meksika vadileri arasındaki Monte de las Cruces'te 80,000 kişilik kötü düzenlenmiş ordusuyla 7000 kişilik İspanyol kuvvetlerini yendikten sonra, Valladolid'e döndü ve Guadalajara'da hükümetini kurdu. Bu sırada askerleri onu terk etmeye başladı.

Krallık subaylarının en beceriklisi ve meşhuru olan Felix Calleja, Guanajuato'yu Allende'den geri aldı ve Allende Guadalajara'daki Hidalgo kuvvetlerine katılınca, Lerma ırmağı kıyısındaki Calderon köprüsünde asi birlikleri kesin yenilgiye uğrattı. Hidalgo ve Allende, ABD sınırına ulaşmak için kuzeye doğru kaçmaya çalıştılar, fakat 21 Mart'ta

Coahuila'daki Acatita de Bajan'da yakalandılar. Hidalgo yargılandı ve 30 Temmuz 1811'de Chihuahua'da kurşuna dizildi.

Morelos:

Ayaklanmanın ilk şiddeti geçince, onu haklı çıkarmak isteyen teşebbüsler oldu. Hidalgo'nun başlattığı hareketi sürdüren rahip José Maria Morelos (1765-1815) siyasi ve askeri çalışmaları ile tanındı. Morelos bugünkü Guerrero eyaletinde 9000 kişilik bir ordu kurdu. Maiyetinde Mariano Matamoros (1770?-1814) ve Vicente Guerrero gibi güçlü kimseler vardı. Morelos, asi kuvvetlerin başkanı olarak bugünkü Guerrero, Oaxaca ve Morelos eyaletlerinde savaşı durdururken başka topluluklar da orta yayla vb. de savaştılar.

Calleja kuzeyde ve Michoacan'da ayaklanmayı bastırmak için çok uğraştı, fakat 1812 başlarında güneye doğru indi. Morelos, ona, tarihi Cuautla kuşatmasında karşı koydu (bugün Morelos eyaleti; 5 Mart-2 Mayıs 1812), sonra savaşarak kuşatmadan kurtuldu. Calleja, başkente dönünce Morelos Cuautla'yı yeniden işgal etti ve Orta Meksika'nın doğusuna bir sefer yaparak Veracruz'un batısındaki Orizaba'yı ve öteki şehirleri aldı. 1813'te Chilpancingo'da toplanan milli bir kongrenin bağımsızlığı ilan etmesi ve 22 Ekim 1814'te Apatzingan anayasasını yayımlaması, Morelos'un kararlı ve hırslı çalışmaları ile gerçekleşti. Bununla birlikte 1813 şubatında Venegas İspanya'ya döndü ve yerine Calleja geçti. Ülkenin harap olması yüzünden halk yavaş yavaş hükümeti desteklemeye başladı. Morelos Valladolid'i almak istediye de krallık subaylarından Agustin de Iturbiden'in çabaları yüzünden başarılı olamadı; Puruaran'da tekrar yenilgiye uğradı, Matamoros yakalandı, sonra kurşuna dizildi. Oaxaca, Cuanutla ve Chilpancingo kralcılarının eline geçti; Morelos da isyanın ortasında, Guerrero'daki Tezmalaca yenilgisinden sonra Tehuacan'daki Milli kongreyi yönetirken yakalandı. Yargılanarak başkent yakınındaki San Cristobal Ecatepec'te kurşuna dizildi (22 Aralık 1815).

Morelos'un ölümü üzerine Guerrero'nun yönettiği son asi gruplar güneydeki ve Guanajuato'daki dağlara çekildiler.

1816'da genel vali olarak Calleja'nın yerine geçen Juan de Apodaca, teslim olan herkes için İspanya tahtının emriyle af çıkarıldığını bildirdi ve böylece ülkeyi yatıştırılmayı başardı. 1817'de barışı tehdit eden tek olay gerçek bir liberal savaşçı olan İspanyol Francisco Javier Mina'nın (1789-1817) İspanya'dan gelerek Guanajuato'daki asilerle birlikte çatışmasıdır. Mina'nın ekimde yakalanarak kurşuna dizilmesi ile bu tehlike de savuşturuldu.

Iturbide:

Cadiz'de 1820'de general Rafael de Riego, Ferdinando VII'nin mutlakiyetçi rejimine isyan etti ve kral yerinde kalabilmek için liberal 1812 anayasası üstüne yemin etmek zorunda kaldı. Anavatandaki bu değişikliğin Meksika'da önemli yankıları oldu. Peninsulareler liberal reformlardan korktular; Meksikalı asiler de harekete İspanya ile anlaşabilmek için yeni bir imkan gözüyle baktılar.

1820'de Vicente Guerrero'nun güneydeki isyanını bastırmakla görevlendirilen Bajío bölgesinin eski kumandanı Agustín de Iturbide, artık silahlı mücadeleden usanmış Meksika'nın siyasi partilerini uzlaştırmak için bir fırsat çıktığını gördü. Guerrero'nun güvenini, rahip sınıfının desteğini (bunlar liberal İspanyol hükümetinin kilise tarafından kullanılan mallara el koymasından korkuyorlardı) ve Kreollerin onayını sağladı. Iturbide, Guerrero'nun da onayladığı 24 Şubat 1821 tarihli Iguala planını benimsedi. Bu plan reformlar ve siyasi değişiklikler sağlayan ve üç garanti adı ile de tanınan bir programdı: 1. Meksika'nın bağımsızlığı; 2. Peninsularelerin ve Amerikalıların birleştirilmesi; 3. Tel din: Katoliklik. 1921 yazında bütün Meksika bu plan çevresinde toplandı.

30 Temmuz'da liberal bir genel vali olan Juan O'Donoju, Apodaca'nın yerini almak üzere Veracruz'a geldi. Iturbide, ordusunun yeni genel vali ile başkent arasına koyarak, 24 Ağustos 1821'de Cordoba meclisinin Iguala planını kabul etmesini sağladı. Böylece etkili bir askeri çalışma ve propaganda sonucu Iturbiden'in ordusu yeni ülkenin başkentine girdi (27 Eylül 1821). Chiapas ve Meksika ile Panama arasındaki 5 modern devleti kapsayan Guatemala genel kumandanlığı da 1821'de bağımsızlığını ilan etti ve ertesi yıl Iturbiden'in imparatorluğuna katıldı. Bu katılma sırasında birçok güçlük çıktı ve Iturbide'nin iktidardan çekilmesinden sonra Chiapas 1823'te Meksika'dan ayrıldı.

Devleti kurmak için mücadele:

O tarihten sonraki 36 yıl içinde Meksikalılar eski sömürge yapısını değiştiren kurumlar meydana getirmeye uğraştılar. Siyasi liberalizmin parolalarına bağımsızlık ve eşitlik

ülkülerine kendilerini kaptırarak gerçeklere karşı savaştılar ve birçok hayal kırıklığından sonra 1857 anayasasını hazırladılar.

Meksika'nın bağımsız bir millet olarak yaşaması için hangi hükümet şekli seçilecekti? Kralcılar ve din adamları tarafından desteklenen Iturbide meşruti bir krallığa taraftardı; çünkü ülkenin siyasi alışkanlıklarının cumhuriyetten çok krallığa uygun olduğuna inanılıyordu. Halk bağımsızlığını sonuna kadar kullanmanın coşkunluğu içindeydi; fakat kısa süre içinde bağımsızlığın güçlüklerini de kavradı. İspanya'dan ayrılma sırasında kaybedilen hayatların ve servetlerin acısı bir an için unutulmuştu; fakat kısa süre içinde yoksulluk, düzensizlik ve huzursuzluk yönetici gruplar arasında çatışmalara yol açtı. İspanya, Cordoba anayasasını tanımayı reddetti ve İspanya'nın ticaret siyasetinin yerini alması beklenen serbest ticaret ilkeleri bir türlü düzenlenemedi. İflas etmiş bir maliye ve aç bir halk yönetim işlerini güçleştirdi.

Ülkeye bir düzen getirmek ümidiyle ordu 18 Mayıs 1822'de Iturbide'yi imparator ilan etti; kongre dağıtıldı. İmparatorluk sarayının inşaat masraflarının artmasından başka işe yaramadı ve kısa süre sonra halk temsilcileri hükümetinin kurulmasına taraftar olanlar ayaklandı; aralıkta general Antonio Lopez de Santa Anna, Veracruz'da cumhuriyeti ilan etti; İspanya'ya karşı girişilmiş olan savaşın önderleri de (Guerrero dahil) ona katıldılar. Iturbide, yeni ihtilali bastıramadı. 19 Mart 1823'te tahtan feragat ederek yurt dışına çıktı. Kongrenin çıkardığı bir irade ile kanun dışı ilan edilerek ülkeye dönmesi yasaklandı; Iturbide yeni ümitlerle ertesi yıl Soto La Marina'da karaya çıktığı zaman bu yasak uygulandı ve 19 Temmuz 1824'te Padilla'da kurşuna dizildi.

Monarşi ortadan kaldırıldıktan sonra, Meksika'nın federal veya merkezi bir devlet olması meselesi mücadelelere yol açtı. Federasyonun büyüme bir çare olduğuna ve halka mutluluk getireceğine inanıldı; fakat, merkezîyetçiliğe karşı bazı hareketlere de girişildi. 31 Ocak 1824 Federal anayasası liberallerin ordunun ve din adamlarının tavizlerine dayanan bir anayasaydı. Bu anayasa 1836'ya kadar uygulandı; sonra merkezi ve federal hükümet şekilleri üstünde kısa süreli denemeler yapıldı. Siyasi partilerden görüşlerini "liberal" adı altında tanımlayanlar, genellikle federalistlerdi ve kilisenin gücünün azaltılmasını istiyorlardı; muhafazakarlar genellikle merkezîyetçiydi (bazıları kralcı) ve büyük toprak sahipleri tarafından destekleniyordu. Masonlar da siyasi bakımdan etkiliydi ve İskoçya locasından olanlar Muhafazakar partiye bağlıydı; York locasından olanlar ise liberalleri destekliyordu. Hiçbir parti, ülkenin görüşlerini birleştirecek ve halkın desteğini sağlayacak kadar güçlü değildi. Bu durum askeri Caudillolar için de aynıydı; herkes kendine göre birini tutuyordu.

İlk cumhurbaşkanı, bağımsızlık mücadelesinin emektarlarından biri olan ve 1824'ten 1829'a kadar görev yapan Guadalupe Victoria'dır. Onun yerine bir isyan sonucu Vicente Guerrero geçti. Birkaç ay sonra Guerrero'dan kendi başkan yardımcısı Anastasio Bustamante tarafından devrildi (1829); Bustamante 1832'de Caudilloların en tanınmış olan Santa Anna tarafından görevinden alındı.

Santa Anna, yetkilerini başkan yardımcısı Valentin Gomez Farias'a bıraktı; Farias'ın yönetimi sırasında 1833 reformu yapıldı: Kilise ile devlet ayrıldı ve laik eğitim sağlandı. Bununla birlikte ertesi yıl Santa Anna, muhafazakarlar adına iktidarı aldı ve bu reformun büyük kısmı yürürlükten kaldırıldı. 29 Aralık 1836'da "Yedi Anayasal Kanun" adı verilen yeni bir anayasa yürürlüğe girdi; bu anayasa iktidarı merkezileştiriyordu. Yeni anayasa ve ABD'den gelerek Teksas'a yerleşenlerin faaliyetleri Teksas'ın aynı yıl Meksika'dan ayrılmasına yol açtı. Santa Anna, ayaklanmayı bastıramadı ve Veracruz'daki çiftliğine çekildi. Kısa bir aradan sonra, Bustamante yeniden cumhurbaşkanı oldu (1837-1841). 1833'te, bir Fransız donanması, vatandaşlarının alacaklarını istemek bahanesiyle, Veracruz'a saldırarak limanı işgal etti. Savunmaya katılan Santa Anna eski ününü bir dereceye kadar yeniden kazandı ve tekrar cumhurbaşkanı olmayı başardı (1841-1842). 12 Haziran 1843'te Bases Organicas denen, son derece merkezî bir anayasa kabul edildi ve Santa Anna bu anayasa ile 1844'te cumhurbaşkanı oldu fakat Jose Joaquin Herrera tarafından devrildi ve Herrera cumhurbaşkanlığına getirildi. 1846'da yerine geçen Mariano Paredes'in cumhurbaşkanlığı sırasında ABD ile savaş başladı.

Bu karışık dönemde tarım ihmal edildi, madencilik gelişemedi ve yeni yeni başlayan sanayileşme korunamadı. Hükümetin aldığı vergilerin çoğu orduya gitti; isyanları bastırmak için orduyu iyi beslemek gerekiyordu. Hazine, iç ve dış istikrarlarla desteklendi; birbirini izleyen hükümetlerin para ihtiyacı bir takım dürüst olmayan alışverişlere yol açtı. Bu güç durum, yabancı tüccarlar ve spekülâtörler tarafından istismar edildi.

Yüzyılın başından beri gelişen anlaşmazlıklar, ABD ile 1846-1848 yılları arasında yapılan savaşa yol açtı; bu savaş Meksika'yı çok bitkin olduğu zamanda yakalamıştı. Askeri mücadele Meksikalıların nasıl düzensiz ve zayıf olduğunu ortaya koydu. Meksika, Guadalupe Hidalgo antlaşması ile (2 Şubat 1848) topraklarının yarısını ABD'ye bırakmak zorunda kaldı.

Karar dönemi (1857-1867):

1846'da Paredes'in devrilmesinden sonra savaş sırasında halkı bileştirmek amacı ile 1824 federalist anayasası yeniden yürürlüğe konuldu. Savaş için geriye dönen Santa Anna

1848'de ülkeyi terk edince Jose Joaquin Herrera tekrar cumhurbaşkanı oldu (1848-1851); yerine 1851'de Meksika tarihinde ilk defa barışçı olan Mariano Arista geçti (1851-1853). Arista muhafazakarlar tarafından görevden uzaklaştırıldı. Muhafazakarlar Santa Anna'yı diktatör olarak iş başına getirdiler; fakat bu sırada siyasi meseleler en gergin dönemine varmıştı.

Bir zamanlar Morelos'un subaylarından olan Juan Alvarez ve Ignacio Comonfortun yönetimindeki grup Santa Anna'yı 1855'te son defa devirdi ve 10 Mart 1854 tarihli Ayutla palmı ile ortaya çıktı; bu plan federalist bir anayasa öngörüyordu. İmtiyaclara ve oligarşik gruplara son verme isteği, bundan sonraki dönemi bir sosyal devrim dönemi haline getirdi. Alvarez'in cumhurbaşkanlığı sırasında Ağustos-Aralık 1855'te adalet bakanı Benito Juarez, Ley Juarez (Juarez Kanunu) ile ordunun ve kilisenin imtiyazlarını kaldırdı. Alvarez'in yerine geçen Comonfortun hazine bakanı Miguel Lerdo, Ley Lerdo ile (1856) dini toplulukların mal ve mülklerini tedavüle koyabilmek için vakıf mallarını ortadan kaldırdı. Bu kanunlar ülkenin iktisadi ve siyasi gelişmesinin temelleri oldu.

Bu arada bir kurucu meclisin hazırladığı yeni anayasa 5 Şubat 1857'de yürürlüğe girdi. Bununla ortaya koyulan çok cesur ve ilerici ilkeler muhafazakarların muhalefetiyle karşılaştı. Başkan Comonfort da anayasaya karşı çıktı ve muhafazakar grup başkentte general Felix Zuloaga önderliğinde bir hükümet darbesi yaptı. Comonfortun ihaneti ile reform savaşı denilen çatışma başladı (1858-1861).

Liberal kurumları savunmak görevi yüksek mahkeme başkanı Benito Juarez'e (1806-1872) düştü. Kurduğu hükümet, Zuloaga ve general Miguel Miramo'nun yönettiği muhafazakarların muhalefeti ile karşılaştı ve sonunda Juarez Veracruz'da hükümeti yerleştirerek Leyes de Reforma (Reform Kanunları) denilen (1859-1860) ve liberallerin iktisadi ve sosyal siyasetini en aşırı şekliyle ortaya koyan kanunları yürürlüğe koydu. Bu kanunlar, kilise mülklerinin millileştirilmesini, medeni nikahı, mezarlıkların laikleştirilmesini, manastır tarikatlarının kaldırılmasını, kilise ile devletin ayrılması ve ibadet hürriyetini kapsıyordu. Veracruz, Miramon tarafından alınamayınca, Santos Degellado ve Jesus Gonzalez Ortega kumandasındaki liberal ordu, 22 Aralık 1860'ta Miramon'u Calpulalpan savaşında yenilgiye uğrattı. Liberal birlikler başkenti tekrar işgal etti ve Juarez, Mart 1861'de cumhurbaşkanı seçildi.

Üç yıl süren bu savaştan sonra ülkenin yeniden düzene konması güç bir işti. Bazı bölgelerde çeşitli muhafazakar gruplar henüz savaşa devam ediyor ve eşkıyalık yüzünden karayollarında yolculuk güvenliği sağlanamıyordu. Savaş masrafları ve milli servetin tahrip

olması hazineyi boşaltmıştı; Juarez kamu borçlarının ödenmesini ertelemek zorunda kaldı (17 Temmuz 1861 kararname).

Meksikalı muhafazakarların teşvik ettiği Fransa ve İspanya, İngiltere ile birleşerek borçlarının ödenmesini istemek bahanesiyle bir üçlü ittifak kurdular. (Londra Antlaşması, 31 Ekim 1861). Fakat Napoléon III, Meksika'ya doğrudan doğruya müdahale etmeye karar verdi; çünkü ABD'deki iç savaşta kurulan konfederasyona yardım etmeyi ve Meksika tahtına bir prenses çıkarmayı tasarlıyordu. Yabancı birlikler Veracruz'a varınca (Aralık 1861-Ocak 1861 arası), Juarez delegeler yollayarak meseleyi barışçı yollardan tartışmak istedi. İspanya ve İngiltere'nin temsilcileri Juan Prim ve sir Charles Wyke, Meksika'nın haklarını tanıdılar ve birliklerini geri çektiler. Yalnız Fransızlar uzlaşmaya yanaşmadılar ve ülkeyi işgal ederek asıl amaçlarını ortaya koydular. Dindar ve muhafazakar grupların da katıldığı Fransızlar, başkente doğru yürümeye başladı; fakat Puebla'da 5 Mayıs 1862'de yenildiler. Meksika ordusu büyük bir zafer kazandı. Napoléon III, ülkeyi ele geçirmek için destek kuvvetler göndermek zorunda kalınca güneyliler safında savaşan birliklerini geri çekti. Bu da Amerika'da kuzeylilerin ağır basmasına yol açtı. Takviye edilen Fransız ordusu Meksikalıların yendi ve Haziran 1863'te başkente girdi. Kuzeye doğru takip edilen Juarez kuvvetleri San Luis Potosi, Saltillo ve Monterrey yoluyla Paso del Norte'ye kaçtı.

Junta de Notables (İlerigelenler Topluluğu) adı verilen Zengin Meksikalı muhafazakarlardan meydana gelen grup, Napoléon III ile anlaşarak Avusturyalı arşidük Maximilian'a Meksika tacını teklif etti. Maximilian, Avrupa'daki haklarından vazgeçti ve Napoléon'a onu desteklemesi karşılığında ağır tavizler verdi. Maximilian ve karısı bütün Meksika'nın kendilerini beklediklerine inanıyorlardı; fakat Haziran 1864'te çok soğuk karşılınca hayal kırıklığına uğradılar.

Maximilian önce muhafazakarların desteğini kazandı; fakat adil ve ılımlı bir siyaset izlemek isteyince ve reform kanunlarını iptal etmeyince, muhafazakarların ve din adamlarının desteğini kaybetti. Ülkedeki isyancı tutum da sona ermedi; hiç beklenmeyen yerlerde vatansever hareketler ortaya çıktı.

Çok uzayan bu serüven Fransızlara pahalıya mal oldu. Önemli kazançlar elde etme ümitleri söndü. Amerika'da kuzeylilerin zaferi (1865) üzerine Monro doktrinine başvuruldu ve Napoléon III, 1866'da Meksika serüveninden vazgeçti. Tahtlarını korumak için Maximilian ve Carlota, Avrupa saraylarına başvurular, hatta Juarez ile anlaşmayı denediler. ABD'den yardım sağlayan Juarez'in generalleri yavaş yavaş imparatorluk kuvvetlerini yenmeye başladı. Maximilian 14 Mayıs 1867'de Queretaro'da teslim oldu ve 19 Haziran'da kurşuna dizildi.

Cumhuriyetin Yeniden Kurulması :

15 Temmuz 1867'de Benito Juarez, milletine düşmanın yenildiğini bildirdi ve "barışın kişiler arasında olduğu kadar milletler arasında da başkalarının haklarına saygı duymak " olduğunu ilan etti. Juarez savaş sonrası meselelerle karşılaştı; asi grupları tasfiye etmek, 1857 Anayasası'nı ve reform kanunlarını yürürlüğe koymak, Meksika'da yeni bir çağı açacak olan "ilerici devrim" i başlatmak.

Juarez, generallerinden Porfirio Diaz'a (1830-1915) karşı 1867 seçimlerini kazandı. 1867 seçimlerinde de Diaz ve Lerdo de Tejada'ya (1825-1889) karşı üstünlük sağladı. Seçimin sonuçlarından memnun olmayan Diaz, La Noria planı ile ortaya çıktı (1871) ve başkanın iki kez üst üste seçilmesine itiraz etti. Juarez'in itibarı, silahlı ayaklanmanın başarıya ulaşmasını engelledi; fakat kısa süre sonra Juarez öldü (18 temmuz 1872). Yerine Fransız istilası sırasında Juarez ile birlikte kaçan çok yetenekli ve ünlü bir liberal olan Yüksek Mahkeme başkanı Sebastian Lerdo de Tajeda geçti. Başlangıçta Lerdo'nun hükümeti herkes tarafından tutuluyordu. Reform kanunlarını Lerdo, bir anayasa içinde birleştirdi ve ABD'nin emperyalizminden korktuğu için demiryolu yapımını durdurdu. Aydın bir kişi olarak uzlaşma siyasetine yanaşmaması ve herkese yüksekte bakması yüzünden birçok düşman kazandı ve taraftarlarını kaybetti. Yeni seçimlere gidileceğini ilan edince, Diaz, başkanın tekrar seçilmesine karşı çıkararak Tuxtegec planı ile tekrar isyan etti (1876); general Manuel Gonzalez'in Tecocac Savaşı'nda Lerdo'nun kuvvetlerini yenilgiye uğratmasından sonra savaşı kazanarak başkente girdi. (23 Aralık 1876).

Porfirio Dönemi:

Porfirio Diaz düzen ve barış vaat etti. İyi bir yönetici tanınmış bir asker ve ilericiliği seven bir kişiydi. Başkanlığa seçilince ülkenin görünüşünü değiştiren uzun bir rejimi başlattı. İlk başkanlık döneminden sonra görevi Manuel Gonzalez'e bıraktı (1880-1884); sonra anayasada değişiklik yaparak kendini belirsiz bir süre için tekrar başkan seçtirdi. 1904'te başkan yardımcılığı kuruldu ve Diaz bu göreve Ramon Corral'ı getirdi.

Diaz'ın diktatörlüğü yabancı yatırımları tarafından iyi karşılandı; demiryolu yapımını teşvik etti ve ticari anlaşmalara girdi; maliye bakanı José Limantour'un yönetiminde sömürge ekonomisine son verdi. Yeni bölgelere yerleşme, kadastro çalışmaları yapmak için gerekli kanunların çıkarılmasını çabuklaştırdı; fakat göçleri teşvik; tarımı koruma gibi konularda etkin tedbirler alınamadı. Madencilikte imtiyaz ve işletilmeyen malların müsaderesi

ilkeleri korundu. Bununla birlikte petrolün, toprağın sahibine ait bir hak kabul edilmesinin Porfirio'dan sonraki dönemde önemli sonuçları oldu. Sanayi gelişti ve özellikle İngiliz sermayesiyle yeni limanlar, tesisler ve kanallar yapıldı.

Eğitim, laik kurumlarla geliştirildi; bu iş Fransız pozitivizm doktrinine dayanan 1867 Milli Eğitim kanunuyla sağlandı. Diaz rejiminin sonuna doğru büyük kültür işlerine girişildi ve Milli kütüphane, Milli müze gibi kurumlar geliştirildi; birçok yazar ve şair, kültürün Avrupalılaşmasına katkıda bulundu.

Ülkede gözle görülür maddi bir ilerleme oldu; fakat diktatörlük siyasi ilerlemeye engel oldu ve yeni bir zengin sınıf yaratılması, sosyal meselelerin çözümünü geciktirdi. İlerici çalışmalar büyük Kızılderili nüfusa ulaşmadı; bunlar tarlalarda gündelikçilik yaparak yoksulluk ve borç içinde yaşamaya devam ettiler. Kızılderili köylerindeki köylünün ortak toprakları şahıslara geçti ve topraklar günden güne daha az insanın elinde toplanmaya başladı. General Diaz ve bakanlarının iktidarı zamanla yıprandı; muhalefet arttı ve diktatörün ölümü ile meydana gelecek karışıklıktan korkulmaya başlandı. Corral'dan daha çok sevilen bir başkan yardımcısı istendi. Toplumun huzursuzluğunu ifade eden Madero, 1910 seçimine katıldı, fakat Diaz kendini tekrar seçtirdi ve Ramon Corral'i de gene başkan yardımcısı yaptı. 20 Kasım 1910'da Madero rejimin devrilmesiyle sonuçlanan isyanı başlattı.

Modern Meksika:

İhtilalin Çıkışı:

Francisco Madero, Diaz rejimine karşı silahlı harekete geçmesinin sebeplerine San Luis Potosi planıyla (5 Ekim 1910) açıkladı: "Dayanılmaz bir diktatör utanç verici bir barışı kuvvetle sağlamıştır ve bunu çok az kimse desteklemektedir; ülkenin anayasası tamamen küçümsenmektedir; adalet rüşvete dayanmaktadır; meclis diktatörün emirlernine göre çalışmaktadır; her şey Diaz'ın iktidarda kalmasını sağlamak esasına göre düzenlenmiştir". Bu siyasi gerileme ülkede kötü etkiler yapmıştı ve durum 1910'da Ramon Corral'in tekrar başkan yardımcılığına getirilmesiyle şiddetlenmişti. Sosyal bakımdan da toprak ve gündelikçiler meselesi çözüm gerektiriyordu. Madero'nun partisi "sufragio, efectivo, no reeleccion" (Hakiki bir seçim, yeniden seçime hayır) sloganını benimsedi. Partinin önderi, siyasi mücadeleye dürüst bir şekilde katıldığını ve seçim hileleri olmasaydı seçileceğini ileri sürdü. Böylece silah zoruyla hileli seçime ve milli iradenin bozulmasına karşı çıkmayan isteyen bütün Meksikalıların başına geçti.

Devrim hızla yayıldı. Puebla'da Santa Clara'da Aquiles Serdan, Kasım 1910'da ayaklanmayı ilan etti, fakat hemen öldürüldü. Aynı zamanda Pascual Orozco da, Ciudad Guerrero'da isyanı başlattı. İsyana kuzeyde Francisco Villa katıldı. 1911 Martında Emiliano Zapata Morelos'ta isyan ederek toprak ve gündelikçiler için daha iyi yaşama şartları istedi.

Diaz'ın generalleri kumandasındaki federal ordu, ayaklanmaları bastıramadı. 21 Mayıs 1911'de federal kuvvetlerle devrimciler arasında bir mütareke imzalandı. Diaz, asillerle bir antlaşma imzalamaları için temsilciler gönderdi ve 25 Mayıs'ta başkanlıktan vazgeçti. Dışişleri Bakanı Francisco Leon de la Barra geçici cumhurbaşkanı oldu. Özel seçimlerle Ekim 1911'de başkanlığa Francisco Madero seçildi ve 6 Kasım'da cumhurbaşkanı olarak yemin etti. Madero son derece meşru bir şekilde seçilmişti, fakat ülkede demokratik seçimden başka meseleler de vardı. Yeni başkanın, paralı sınıfla ve Porfirio rejiminin öteki nüfuzlu grupları ile anlaşmasıyla, iktisadi etkili gruplarıyla iktidara gelmesi üzerine sosyal ve dini meseleleri çözülmeden kalınca, devrimci gruplar silahlarını bırakmadılar.

Morelos'taki Zapata taraftarları durumdan memnun değildi; çünkü bu kadar başarılı bir şekilde başlayan devrim yürütülmemişti. Bunlar durumu 25 Kasım 1911 tarihli Ayala planı ile protesto ettiler. Sloganları "Tierra y Libertad" (Toprak ve Hürriyet) idi; Porfirio rejiminin ortadan kaldırılmasını ve tarım reformu yapılmasını istiyorlardı. Pascual Orozco, Madero'ya karşı 1912 Martından tekrar isyan etti; fakat general Victoriano Huerta tarafından Meksika'nın dışına sürüldü. Bernardo Reyes, Nuevo Leon'da eski diktatörün yeğeni olan Felix Diaz da Veracruz'da ayaklandılar; fakat bu isyanlar da bastırıldı.

Madero'nun meselelerinden biri de milletler arası kritik durumdu. ABD, olayları izleyerek uyanık bekliyor, özellikle sınır bölgesinde çok dikkatli davranıyordu. ABD elçisi Henry Lane Wilson ise Madero hükümetine karşı silahlı müdahaleye taraftardı. 1912 Nisanında Wilson, devrim savaşlarından dolayı Amerikan vatandaşlarının can ve mal güvenliğinin bozulduğunu ileri sürdü ve ülkesinin Meksika iç işlerine karışmasını sağlamak için elinden geleni yaptı.

9 Şubat 1913'de başkentte tutuklu bulunan Felix Diaz ve general Reyes, Madero'ya isyan eden birlikler tarafından serbest bırakıldı. Reyes öldürüldü, fakat Diaz ve asiler Ciudadela'ya (Hisar) sığınmayı başardılar. Şehirde karışıklık, entrika ve savaşla geçen ve <Trajik On Gün> adı verilen dönemden sonra Madero'nun kumandanı Huerta, kanlı çarpışmaları fırsat bilerek cumhurbaşkanı ile başkan yardımcısı Jose Maria Pino Suarez'i 18 şubatta tutukladı ve istifa etmelerini sağladı; 22 Şubat'ta Milli Saray'dan hapishaneye nakledilirlerken ikisini de vurdurdu. İktidarı ele geçiren Victoriano Huerta, büyükelçi Wilson ve gericisi Porfirio grubunun desteğiyle başkanlığı aldı. Kurduğu hükümet, Büyük Britanya ve diğer birçok ülke tarafından tanındı; fakat A.B.D tarafından tanınmadı.

Carranza:

Huerta'nın ihaneti, Zapata, Villa ve öbür önderler gibi devrimin düzenleyicilerinden biri olan Coahuila valisi Venustiano Carranza'yı kızdırdı. Birçok askeri lider tarafından da desteklenen Carranza, 26 Mart 1913'te Guadalupe planını ortaya atarak Huerta hükümetini tanımadı. Huerta, A.B.D cumhurbaşkanı Wilson'un başkanlık seçimlerinden sonra istifa eden büyükelçi Wilson'un desteğinden de yoksun kalmıştı.

9 Nisan 1914'te erzak almak üzere Tampico'da karaya çıkan A.B.D denizcileri Meksikalı askerler tarafından tutuklandılar ve milliyetleri anlaşılınca serbest bırakıldılar. Bu olay üzerine A.B.D ve Meksika arasında karşılıklı notalar verildi. Huerta'nın tahrikçi bir tutum takınması, yeni A.B.D hükümetinin onunla ilişkilerini kesmesine ve Huerta'nın düşmanlarına silah göndermeye engel olan ambargoyu kaldırmasına yol açtı; A.B.D hükümeti sonra da deni kuvvetlerinin Veracruz'da karaya çıkmasını emretti (21 Nisan 1914). Bu müdahale ve istila, meksika'lı vatanseverlerin sert tepkisiyle karşılaştı.

Bu arada öbür devrimci gruplar Carranza'ya katılarak onu anayasacı ordunun başkanı ilan ettiler. Mart 1914'te Torreon şehrine saldırdılar ve haziranda Zacatecas'ı ele geçirerek Huerta'nın kuvvetlerine kesin darbeyi indirdiler. Anayasacı ordu, general Alvaro Tobregon kumandasında Teoloyucan'a ilerleri ve Meksika Şehri yakınında, federal ordunun geri kalan kısmı teslim oldu. Huerta, başkenti 15 Temmuz 1914'te terk ederek yurt dışına kaçtı. Carranza, ağustos'ta Meksika Şehri'ne girdiği zaman, A.B.D meselesi ile uğraşmak zorunda kaldı. Bu mesele iktidarı haksız olarak eline geçiren eski hükümetle ilgili olduğu için Carranza A.B.D kuvvetlerinden Veracruz'u terk etmelerini istedi ve Kasım 1914'te liman boşaltıldı.

Kuzeyde çok sevilen Villa ve güneyde, ülkelerini gerçekleştirmek için savaşan Zapata, Carranza'ya devrimin yalnız siyasi tarafı ile ilgilenen, sosyal ve iktisadi tarafına aldırmayan biri gözüyle baktıkları Carranza'yı tanımak istemediler. Villa ve Carranza'nın partizanları bir toplantı yaparak gelecekteki reformlar üstünde anlaşmaya karar verdiler, önce Meksika Şehri'nde sonra tarafsız bir şehir olan Aguascalientes'te toplanan kongrelere rağmen(Ekim 1914) Villa, güvenmediği Carranza'nın otoritesini tanımadı ve Meksika Şehri'ne yürüdü.

Carranza başkenti terk ederek Veracruz'a gitmek zorunda kaldı; bununla birlikte bu liman şehri onun için daha iyi bir yerdi; düşmanları buraya ulaşamazdı ve gümrük vergileri önemli gelir sağlıyordu. Carranza Veracruz'da hükümeti teşkilatlandırmaya başladı ve 6 Ocak 1915 kanunu ile tarım reformunu yaptı. Bu arada generalleri de Villa ve Zapata ile

savaşıyordu. Bu gruplar başkentte milli bir hükümet kurmaya çalıştılar ve Yüksek Devrim kongresinde sosyal reformları ve toprak reformunu tartıştılar. Fakat ocak 1915'te Mexico City'den çıkarıldılar ve Alvaro Obregon, Villa'yı martta, Celaya savaşında kesin bir yenilgiye uğratarak kuzeye çekilmeye zorladı. Yüksek Devrim kongresi savaşın gidişatına göre sık sık yer değiştiren, sonunda Morelos'a sığınarak Carranza'nın birlikleri şehre girerken dağıldı. Zapata, 1919'da öldürülünceye kadar direnmesini sürdürdü.

ABD, Carranza hükümetini Ekim 1915'te tanıdı. Emellerini gerçekleştirmekten ümidini kesen ve bu tanıma ile ABD'den silah sağlama imkanı kalmayan Villa, 1916'da bir grup Amerikan vatandaşını kurşuna dizdi ve 9 Mart'ta New Mexico'daki Columbus kasabasına saldırdı. ABD onu cezalandırmak için general John Pershing kumandasında bir sefer düzenledi. Carranza, Meksika sınırının korunması emrini verdi ve böylece güç bir durum yarattı. ABD birlikleri Meksika'da kaldıkça anlaşmaya yanaşmadı. 1917 Şubatında birlikler ülkeyi terk edince de iki ülke anlaşmaya varamadı; Pershing'in birlikleri Villa'yı yakalamayı başaramadı.

Meksika'da anayasal usulleri geri getirmek için Carranza, 1916 eylülünde kurucu bir meclis için seçimler yapılacağını ilan etti; böylece 1857 Anayasasında devrimci kanunların birleştirilmesi için Guadalupe planı ile söz vermiş olduğu işleri yapmış oluyordu. Bu meclis Qretaro şehrinde 1 Aralık 1916-31 Ocak 1917 tarihleri arasında toplandı; yeni bir anayasa hazırlayarak 5 Şubat 1917'de yürürlüğe koydu. Anayasacı kuvvetlerin birleşmesi sağlandıktan sonra Carranza başkanlık, temsilcilikler ve senatörlükler için özel seçimler yaptırdı ve kendisini cumhurbaşkanı seçtirdi. 1917 Anayasası temsili, demokratik ve federal bir cumhuriyet meydana getirdi.

Devrim Sonrası Hükümetleri:

1920 seçimlerinde Carranza, kendi yerine Ignacio Bonillas'ın geçmesini sağlamaya çalıştı, fakat Carranza partizanlarının liderlerinden biri olan Alvaro Obregon, eski günlerde olduğu gibi gene silah zoru ile iktidarı aldı. Obregon halkoyunu savunan Agua Prieta planı ile (23 Nisan 1920) ortaya çıktı ve başlıca subaylar, özellikle general Plutarco Elias Calles ve general Adolfo de la Huerta ona katıldı. Carranza başkentten kaçtı ve 21 Mayıs 1920'de Tlaxcalantongo'da öldürüldü. Huerta geçici cumhurbaşkanı oldu; Carranza'ya karşı olan öteki kuvvetler de mücadeleyi bıraktı. 27 Temmuz 1920'de kuzeyde yıllardır boşuna hükümete karşı koyan Villa, hükümete boyun eğdi. Zapata'nın yeni taraftarları da uzlaşmaya yanaştılar. Obregon cumhurbaşkanı seçildi (5 Eylül) ve 1 Aralık 1920'de göreve başladı.

Obregon:

Obregon yönetiminde hayat seviyesi yükseldi ve işçi sendikaları, özellikle 1918'de teşkilatlanan Confederacion Regional de Obreros Mexicanos gelişti. Modern eğitim de Obregon döneminde eğitim bakanı Jose Vasconcelos (1921-1924) tarafından başlatıldı. İlköğretim süresi arttırıldı ve okuma yazma öğrenme, okul binası yapma kampanyaları açıldı. 1923'te Obregon, papalık delegelerini kanunları çiğnedikleri gerekçesi ile ülkeden çıkarında kiliseyle çatıştı. Katolikler açıkça bu tedbire karşı çıktılar; fakat asıl mücadele, 1924'te Obregon'un yerini alan Calles döneminde oldu ve Huerta'nın isyanına kadar (1923-1924) çözümlenemedi.

Calles:

Yeni yönetim döneminde de hayat seviyesi çok yükseldi ve işçi hareketi genişleyerek daha çok işçinin ilgisini çekmeye başladı. Mali sistem daha esaslı temellere oturtuldu. Aynı yıl Banco de Mexico kuruldu. Calles yönetimi sırasında ve daha sonra kalkınma planları sayesinde ulaşım ve haberleşme imkanları geliştirildi ve o zamana kadar, yüzyıllar boyunca ülkenin başka yerlerinden tecrit edilmiş bir halde kalan kasabalar ve şehirler, öteki bölgelerle teması geçti; okullar, kamu binaları ve hastaneler, ülkenin sömürge ve Porfirio dönemindeki görünüşünü değiştirdi. 1925-1926'da meclis, 1917 Anayasasında öngörülen, yabancı mülkiyetli topraklar ve maden yatakları hakkındaki kanunları yürürlüğe koydu. Bunların müsadere kanunları olduğunu ileri süren A.B.D. ile Meksika arasında diplomatik bir mücadele başladı. Bu anlaşmazlık 1927'de ortadan kalktı; Meksika hükümeti haklarının hiç birinden vazgeçmedi. 1927 Şubat'ında kilise, 1911 Anayasasına açıkça karşı çıktı. Calles, 1917'deki kilise aleyhtarı tedbirleri yürürlüğe koyarak çatışmayı göze aldı. Kilisenin malları millileştirildi ve yabancı rahiplerle piskoposlar yurt dışına çıkarıldı. Ekimde Cristeros adı verilen bir isyan çıkarılarak Cristo Rey (Kral İsa) için savaş başladı. İsyân, Jalisco ve Guanajuato'da merkezlendi; fakat orada ve başka eyaletlerde kanlı bir şekilde bastırıldı.

Calles'in görev süresi bitince bir başkanın yeniden seçilmesine karşı konulmuş olan anayasa hükmüne uyulmadı; bunun üzerine Obregon adaylığını koydu ve seçildi. Fakat göreve başlayamadan Katolik bir yobaz olan Leon Torral'in yaptığı suikastte öldürüldü (17 Temmuz 1928). Meclis, avukat Emilio Portes Gil'i geçici başkan seçti.

Portes gil, Ortiz Rubio ve Rodriguez:

1929'da kilise ve devlet arasındaki ilişkiler biraz yumuşadı. Aynı yılın mart ayında Calles, sırası ile Partido Nacional Revolucionario, Partido de la Revolucion Mexicana ve Partido Revolucionario Institucional adlarını alan, Meksika'nın başlıca partisini kurdu ve Portes Gil'den sonra gelen bütün cumhurbaşkanları bu partidir. Partinin ilk adayı Pascual Ortiz Rubio,1929'da yapılan özel seçimlerde Jose Vasconcelos'u yenilgiye uğrattı.

Yeni cumhurbaşkanı göreve başladıktan sonra Meksika, dünyanın en büyük iktisadi buhranının içine girdi. Bu iktisadi durum ve yönetimin iç çatışmaları yüzünden, Calles'in de muhalefetiyle karşılaşan cumhurbaşkanı 3 Eylül 1932'de istifa etti. Meclis, geri kalan görev süresini tamamlamak üzere general Abelardo Rodriguez'i seçti.

Cardenas:

29 Nisan 1933'te yapılan anayasal reformuna uygun olarak,1934'te Lazaro Cardenas altı yıllık bir süre için cumhurbaşkanı seçildi. Sosyal kanunlar, tarım reformu ve iktisadi gelişme, resmi partinin daha liberal kanadını temsil eden Cardenas döneminde yeni bir hız kazandı. Cumhurbaşkanı 1935'te Calles ile çatıştı ve ertesi yıl Calles sınır dışı edildi. Cardenas rejiminin temel direklerinden biri,1936'da kurulan yeni işçi teşkilatı Confederacion de Trabajadores Mexicanos idi. Yöneticisi Vicente T.Toledano olan bu teşkilat, eski Confederacion Rejional Obrera Mexicana'ya karşı çıktı. Ülkenin siyasi ve iktisadi bakımdan yönetimine katılmalarını sağlamak için işçileri ve köylüleri de 1938'de içine alan resmi partinin çevresi genişledi.

1936'da Anayasanın eğitimle ilgili 3.maddesinde bir reform yapmak isteyen Cardenas, dini durumun gerginleşmesine yol açtı; fakat bundan sonra kilise ile devletin ilişkileri düzeldi. Bunda, kanunlarda yapılan değişikliklerden çok hükümetin uzlaştırıcı tutumu etkili oldu.

Cardenas yönetiminin temel hedeflerinden biri de tarım reformuydu. Reformu gerçekleştirebilmek için, bir dereceye kadar gevşemiş olan toprak dağıtımını arttırıldı ve çiftçinin kredi alabileceği çeşitli kurumlar meydana getirildi.

1938'de hükümet, yabancıların sahip olduğu petrol şirketlerini millileştirerek Meksika petrolünün milli denetim altına alınması amacını güden uzun çalışmaları tamamladı. Bu önemli hareket Meksika'da büyük bir coşkunluk yarattı ve İngiltere ve ABD ile, uzun

süren diplomatik çatışmalara yol açtı. Anlaşmazlık 1944'te eski sahiplere tazminat ödenmesi konusunda bir antlaşmaya varılması ile çözümlendi.

Avila Camacho:

1940 Seçimlerinde general Manuel Avila Camacho,general Juan Andreu Almazan'ı yenilgiye uğratarak cumhurbaşkanı oldu.Yeni yönetim,sanayileşme oranını yükseltti ve ülkeye İkinci Dünya savaşında, Avrupa'dan kaçırılan birçok sermayenin girmesini sağladı. Hükümet, Japonya ile Pearl Harbor baskınından bir gün sonra 8 Aralık 1941'de, Almanya ve İtalya ile de 11 Aralık'ta diplomatik ilişkilerini kesti. Üç mühver devletine karşı 28 Mayıs 1942'de savaş ilan edildi. Meksika,7 Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler'e üye oldu.

Aleman ve Ruiz Cortinez:

1946'da Camacho'nun yerine Miguel Aleman geçti; yeni başkan,1911'den beri seçilen ilk sivil cumhurbaşkanıydı. Başkanlığı sırasında sanayileşme hızla arttı.1952'de yerine başka bir sivil olan Adolfo Ruiz Cortinez geçti. Ruiz Cortinez, kendinden önceki cumhurbaşkanının, sanayinin gelişmesi siyasetini devam ettirdi. Meksika, günden güne zenginleşti; bu gelişmede A.B.D'li iş adamlarının yatırımları da etkili oldu.

1958'de başkan seçilen eski çalışma bakanı Adolfo Lopez Mateos'un devri, önceki başkan Cortinez'in tutumuna oranla, ekonomik liberalizme tam bir dönüşü temsil etti; elektrik üretim ve dağıtımı, kimya sanayi gibi bazı alanlardaki devletleştirme tedbirlerine rağmen, Kuzey Amerika'dan Meksika'ya sermaye akımı yeniden başladı.Başkan,sanayiye teşvik siyasetine önem verdi.

Meksika'da sanayi gelişmesi hızı, dünyanın en yüksek seviyelerinden birine ulaştı. Mateos'un başlattığı toprak ve tarım reformu çalışmaları, zamanla uygulamada beliren tutukluğa rağmen sürdürüldü.

Calles'ten beri bütün başkan adaylarını seçtirmiş olan Devrimci Kuruluş Partisinin (Partido Revolucionario Institucional)1964'teki adayı G.Diaz Ordaz da seçimi kazandı; onun aldığı 8 milyon oya karşı, ardından gelen adayın oy sayısı da 1 milyondur. Ordaz'ın başkanlık dönemi de kuzey Amerikalı sanayicilerin yoğun yatırımlarına ve ekonomik alanda ciddi gelişmelere sahne oldu. Buna rağmen Ordaz, Washington'a karşı siyasi bağımsızlığını

korumaya ayrı bir önem verdi; Küba ile gizli bazı ilişkilerin sürdürülmesi, Amerikalılar arası barış gücü tasarısına cephe alınması, bu tutumun başlıca belirtileriydi.

Ne var ki, Devrimci Kuruluş Partisi, hükümete karşı bu tutumu benimsemişti. Partinin lideri Carlos Madrazo, Kasım 1965'te çekilmek zorunda kaldı. Ama bu kargaşalar, tarım işletmelerinin kolektifleştirilmesi konusunda parti sol kanadının cesaretle tavır almasına engel olmadı. 19 Temmuz 1967'de iktidar, Komünist Çin tarafından desteklenen bir darbe teşebbüsünü açıkladı. Buna göre, darbecilerin amacı, hükümeti devirerek Mao Çe-tung'un fikirlerine dayanan bir sosyalist rejim kurmaktı. Biri Venezuelalı, biri Salvadorlu 13 kişi tutuklandı. Duruşma savcısına göre teşebbüsün lideri, Meksika Komünist partisi ilericilerinden, Küba taraftarı Javier Fuentes Gutierrez'di.

1968 yılının yaz ve sonbahar aylarında, 150.000 öğrencinin katıldığı Mexico şehrindeki gösteriler bir ayaklanma niteliği aldı. Öğretim durdu; öğrencilerle silahlı kuvvetler arasındaki çatışmalarda pek çok ölen oldu; yüzlerce öğrenci ve öğretmen tutuklandı (2 Ekim günü 28 kişinin öldüğü bildirildi.) Öğrenciler, 12 Ekim günü başlayan Olimpiyat oyunları süresince olay çıkarmadılar ve dördüncü ayın sonunda boykota son verdiler (22 Kasım). Başkan Ordaz'ın temsilcileriyle öğrenci yöneticileri biraraya gelerek, meselelerini tartıştılar.

1970'de iktidardaki Devrimci Kuruluş partisinin adayı olan Luiz Echeverria Alvarez, geçerli 14 milyon oyun 11,7 milyonunu alarak, beş yıllık bir süre için cumhurbaşkanı seçildi (5 Temmuz).

MEKSİKA- TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Diplomatik İlişkiler

Türkiye Cumhuriyeti ile Meksika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkiler ilk olarak Osmanlı Devleti döneminde başlamıştır. 6 Mayıs 1866 tarihinde Osmanlı Devleti ile Dostluk ve Ticaret Anlaşması imzalanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ve Meksika Birleşik Devletleri arasındaki diplomatik ilişkiler, 27 Haziran 1927 tarihinde Roma'da gerçekleşen Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasıyla başlamıştır. Bu anlaşma her iki ülkenin o dönem devlet başkanları olan Plutarco Elías Calles ve Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde imzalanmıştır. Bu iki büyük devlet başkanı, her iki ülke arasındaki politik ve sosyal ilişkilerin temelini atmıştır.

Coğrafi uzaklık ve ülkelerin farklı öncelikleri nedeniyle bir süre kısıtlı düzeyde seyreden ikili ilişkiler, ülkemizin 2001 yılında başlattığı Latin Amerika ve Karayip Bölgesi'ne açılım politikası ve son dönemdeki yüksek düzeyli ikili ziyaretler sonucu ivme kazanmıştır. 2009-2010 yıllarında birlikte Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliğimiz ve uluslararası ilişkilerde giderek önem kazanan ve belirleyici rol üstlenmekte olan G-20 üyeliklerimiz ikili ilişkilerimize kalıcı ve geleceğe yönelik bir yakınlık, işbirliği ve ivme kazandırmıştır.

Meksika Dışişleri Bakanı Fernando Solana'nın 1-4 Haziran 1992 tarihleri arasında ülkemize yaptığı ziyaret ibvki ülke arasındaki ilk yüksek düzeyli resmi ziyaret olmuştur.

Ardından 27-29 Eylül 1998 tarihleri arasında Başbakan Sayın Mesut Yılmaz Meksika'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

10-12 Aralık 2008 tarihleri arasında Dışişleri Bakanı Sayın Ali Babacan tarafından Meksika'ya yapılan ziyaret vesilesiyle DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu) – COMCE (Consejo Empresarial Mexicano de Comercio Exterior y Tecnología) İş Konseyi kurulmuştur.

Başbakan Sayın Recep Tayip Erdoğan'ın 8-10 Aralık 2009 tarihleri arasında Meksika'ya gerçekleştirdiği ziyaret ortak gündemimizdeki konuları genişletmek ve somutlaştırmak suretiyle Türkiye-Meksika ilişkilerine ivme kazandırmıştır.

12-13 Ağustos 2010 tarihleri arasında Meksika Dışişleri Bakanı Patricia Espinosa'nın ülkemize yaptığı ziyaret sırasında 1992 yılında imzalanan "Eğitim ve Kültürel İşbirliği Anlaşması" çerçevesinde bir "Eğitim, Bilim, Kültür, Sanat, Basın-Yayın, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Programı" ve "Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar Konusunda İşbirliği Mutabakat Muhtırası" imzalanmıştır. Söz konusu belgelerden ilki iki ülke arasındaki kültürel

bağları güçlendirilmesinde değerli bir mekanizmayı teşkil ederken, ikinci mutabakat muhtırası işbirliğimize yeni bir boyut kazandırmıştır.

Bunların yanı sıra, 2010 yılında “Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması” imzalanmış, COMEXI (Consejo Mexicano de Asuntos Internacionales) ile TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi) arasında imzalanan işbirliği anlaşması kültürel ve akademik ilişkilerimize yeni bir katkıyı oluşturmuştur.

2010 yılı Meksika'nın bağımsızlığının 200. Meksika Devrimi'nin ise 100. yıl dönümü kutlamalarına sahne olmuştur. Meksika tarafından büyük önem verilen kutlama etkinlikleri çerçevesinde, Lübnan Hükümeti ve Meksika'daki Lübnan Cemaati ile birlikte, Meksika Şehri Belediyesi'nin de işbirliğiyle, Meksika'nın bağımsızlığının 100. yılı vesilesiyle “Osmanlı Cemaati” tarafından Meksika Şehrine hediye edilmiş olan şehir merkezindeki Osmanlı Saat Kulesi restore edilmiştir. Osmanlı Saat Kulesi 9 Eylül 2010 tarihinde düzenlenen açılış töreniyle tekrar Meksika Şehrine hediye edilmiştir.

19 Kasım 2010 tarihinde İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanı Sayın Kadir Topbaş ile Meksika Belediyesi Başkanı Marcelo Ebrard tarafından Meksika Şehri'nde imzalanan protokolle iki şehir arasında kardeşlik bağı kurulmuştur. Ayrıca Meksika şehrinde bir Türk lale bahçesi ve havuzu inşasını teminen ilke mutabakat sağlanmış ve belediye tarafından yer tahsisi öngörülmüştür.

Türkiye, Meksika ile ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirme arayışını sürdürmektedir. Bu çerçevede hukuki altyapının tamamlanması önem taşımaktadır. Bu amaçla Türkiye ile Meksika arasında bir serbest ticaret anlaşmasının müzakerelerine başlanabilmesi için çalışmalar sürdürülmekte, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması ve Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması müzakereleri devam etmektedir.

PARLAMENTOLARARASI İLİŞKİLER

Türkiye - Meksika Parlamentolararası ilk Dostluk Grubu 5 Aralık 2001 tarihinde kurulmuştur. TBMM'nin 23. döneminde Meksika Dostluk Grubu 26 Şubat 2008 tarihinde oluşturulmuştur. Grubun Başkanlığını Konya Milletvekili Hasan Angı yürütmektedir.

Meksika Parlamentosunda, daha önceki dönemde olduğu gibi, 5 Temmuz 2009 tarihinde yapılan Temsilciler Meclisi seçimlerinin ardından, 2010 Nisan ayında Türkiye Dostluk Grubu oluşturulmuş ve anılan Grubun Başkanlığına José Francisco Rabago seçilmiştir.

Türkiye, G20, OECD, BM gibi uluslararası forumlar çerçevesinde geniş yelpazedeki uluslararası meselelerde etkin bir işbirliği içinde bulunduğu Meksika ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerini daha ileriye taşımayı hedeflemektedir.

1962 yılında Ankara'da diplomatik bir temsilcilik açılmasına karar verilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ilk büyükelçi Francisco Navaroo Carranza 1962'den 1967'ye kadar Ankara'daki görevini sürdürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti, Meksika'daki ilk diplomatik temsilciliğini 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından atanan büyükelçi Hasan Tahsin Mayatepek ile açmıştır. 14.07.2009 tarihinden 31.10.2011 tarihine kadar Meksika'daki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçilik görevi Alev Kılıç tarafından yürütülmekteydi. 07.06.2012 tarihinden bu yana Meksika'daki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçilik görevini Ali Ahmet Acet yürütmektedir.

Ticari İlişkiler

Türkiye ile Meksika arasındaki ticaret, coğrafi uzaklık, nakliye masraflarının yüksekliği, kolay bozulabilir ürünlerin taşınmasındaki zorluklar, iki ülkenin de benzer üretim ve ihracat portföylerine sahip olmaları ve Türkiye'nin AB pazarına, Meksika'nın ise ABD pazarına odaklanması nedeniyle düşük hacimde seyretmiştir. Türkiye'nin Meksika'nın 2008 yılı ihracatında 68. sırada, ithalatında 48. sırada olması iki ülke arasındaki ticaretin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

EKONOMİK YAPI

1980'li yıllardan itibaren geçirdiği ekonomik dönüşümün ve 1994 yılında yürürlüğe giren NAFTA'nın etkisi ile ABD ve Kanada ile ticareti üç kat artan Meksika, liberal bir ekonomiye sahiptir. Ancak özel ve kamuya ait tekelleşmiş şirketlerin ülke ekonomisindeki ağırlığının hala hissedilmesi, rekabeti ve üretkenliği kısıtlayan, fiyatları artıran ve hizmet kalitesini düşüren önemli bir yapısal faktördür.

Son yıllarda ülke ekonomisindeki ağırlığı azalmakla birlikte petrol gelirleri, hala ihracat gelirlerinin %10'unu ve tüm kamu gelirlerinin %40'ını oluşturmaktadır. Devlete ait olan petrol şirketi Pemex, dünyanın 5. büyük petrol şirketi olup, ülke gelirlerinin üçte biri bu şirketin kazançlarından sağlanmaktadır. Bu bağımlılık nedeniyle Pemex üretim kapasitesini

ve hidrokarbon rezervlerini artırmaya yönelik yatırımlar için gerekli sermayeyi yaratamamaktadır.

Krizin etkilerinin en fazla görüldüğü 2009 yılında %6,5 oranında gerçekleşen sanayi üretimindeki düşüşten en fazla etkilenen sektörler; inşaat, otomotiv ve makine sanayi olmuştur. Hizmetler sektöründe ise özellikle restoran işletmeciliği, perakendecilik ve turizm alanlarında H1N1 virüsü ve küresel ekonomik kriz dolayısıyla gelirler düşmüştür. Bankacılık sektörünün ekonomideki payının az olması, ekonomik krizden etkilenme düzeyi açısından olumlu bir gelişme olsa da, firmaların kredi olanaklarını kısıtlayan önemli bir faktördür. Nitekim özel bankalar toplam kredilerin yalnızca %20'sini sağlamaktadır.

Ekonomik faaliyetler, genel olarak başkentte yoğunlaşmaktadır. GSYİH'nin %20'sinin üretildiği başkent Meksika Şehri'nin bağlı olduğu eyalet, ağır sanayinin merkezidir. Kuzey sınırındaki altı eyalet (Baja California, Sonora, Chihuahua, Coahuila, Nuevo León ve Tamaulipas), Meksika'nın imalat sanayi ve özellikle ABD'ye ihraç edilen üretim mallarının üretildiği ve satıldığı fabrikaların yoğunlaştığı bölgedir.

Jalisco, Puebla ve Guanajato refah seviyesi yüksek olan ve imalat sanayinin geliştiği eyaletlerdir. Veracruz, tarım ve petrol sanayi ile öne çıkmaktadır. Meksika Körfezi'ndeki eyaletlerden özellikle Quintana Roo turizm açısından gelişmiştir. Ülkenin yaklaşık yarısı yoksul olarak değerlendirilmekle birlikte, tarımsal üretim yoğun olduğu güneydeki eyaletlerde bu oran %75'e ulaşmaktadır. Chiapas, Oaxaca, Guerrero'nun bazı alanları ve Pasifik kıyılarında da yoksulluk oranı yüksektir.

Meksika'dan ABD'ye göç sorunu, ABD'nin önerisi ile yabancı yatırımların yer aldığı ve gümrüksüz ve kotasız ara ve sermaye malı imalatına imkan veren “maquiladora” üretim bölgeleri kurularak önlenmiş, bu sistemden her iki ülke de yarar sağlamıştır. ABD'nin avantajı; ülkesine olan insan göçünü durdurmak ve fason imalatla düşük maliyetli üretim malları üreterek üçüncü dünya ülkelerinde pazar gücünü artırmak olmuştur. Meksika ise, yabancı sermaye girişini hızlandırarak istihdam imkânı sağlamış, ekonomik sorunlarının bir kısmına çare bulmuş ve bu üretim bölgelerinde çalışarak yetişen nitelikli insan gücüne kavuşmuştur.

Ekonomi Politikaları

Ticaretinin %90'ından fazlasını serbest ticaret anlaşmaları ile yürüten Meksika'nın 45 ülkeyi kapsayan 12 Serbest Ticaret Anlaşması yürürlükte. Enerji maliyetlerinin azaltılması, ekonominin petrole bağımlılığının azaltılması, altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, rekabet

ortamının iyileştirilmesi, yoksullukla ve işsizlikle mücadele gibi konulara öncelik verilmektedir.

2009 yılında küresel krizin yol açtığı durgunluk döneminde Meksika'nın bütçe açığı %36 artmış, kamu borçları ise GSYİH'nin %35'ine ulaşmıştır. Bu olumsuz etkilerin dengelenmesi ve ekonomik gelişimin sağlanması amacıyla hükümet altyapı yatırımlarını artırmış, GSYİH'nin %1,5'i oranında bir mali önlem paketi açıklamış, KOBİ'lere finansman desteği ve vergi ödemedede kolaylıklar tanımıştır. Ancak vergi geliri bakımından Meksika bölgenin en düşük oranlarından birine (GSYİH'nin %18'i) sahip olduğu için bu alanda hükümetin sağlayabildiği kolaylıklar oldukça kısıtlıdır.2012 yılında kamu borçlarının GSYİH'ye oranı %44 olarak gerçekleşmiş olup, Hükümet bu oranı 2015 yılı itibarıyla %30'lara düşürmeyi hedeflemektedir. 2012 yılında kamu harcamaları tüm harcamaların %38'ini oluştururken eğitim harcamalarının payı %21 olarak gerçekleşmiştir.

Ekonomik Performans

Meksika ekonomisi 2008 yılı sonunda ABD'de başlayan kriz, uyuşturucu kartellerinin yol açtığı şiddet olayları ve H1N1 salgını nedeniyle 2009 yılında resesyona girmiştir. Meksika'dan dünyaya yayılan H1N1 virüsünün ülke ekonomisine zararı 2009 yılında 2 Milyar Dolar'ı bulmuştur. Merkez Bankası aynı yıl 5,6 milyar Dolar değerinde ekonomik bir önlem paketi açıklamış, bunu 2009 yılında daha sert önlemler takip etmiştir.

Cari dengenin korunmasında en önemli destekleyici unsurlar, ekonominin %30'unu oluşturan turizm gelirleri ve ABD'de çalışan Meksikalı göçmenlerin gönderdiği dövizlerdir. Nitekim ABD'de yaşayan 13 milyon Meksikalı, ABD standartlarına göre çok düşük, ancak Meksika'da kazanacaklarından altı kat daha fazla kazanmakta, bu kazançlarının yaklaşık dörtte birini ise ülkelerine göndermektedir. Bu birikimler, Meksika ekonomisi için önemli bir kaynaktır.

Ekonomistler, işgücü piyasasına yeni katılanlara da iş imkanı yaratılabilmesi için Meksika ekonomisinin her yıl %6 oranında büyümesi gerektiğini belirtmektedir. Halbuki 2008 yılında ülke ekonomisi yalnızca %1,5 oranında büyüme kaydetmiş olup, 2009 yılında %6,5 oranında küçülmüştür. Bu küçülme, aynı zamanda ülkenin 1932 yılından bu yana yaşadığı en büyük yıllık küçülme olmuştur. 2010 ve 2011 yıllarında gerçekleşen ekonomik büyüme ise sırayla %5,4 ve %4'tür. 2012 yılında ekonomik büyüme %3,9 olarak gerçekleşmiştir.

Küresel ekonomik kriz ile birlikte tüm dünyada ve dolayısıyla Meksika'da yaşanan likidite darlığı, tüketim harcamalarında ve yabancı sermaye girişinde de düşüşe yol açmıştır. Pazar çeşitlendirme çabalarına rağmen Meksika'nın en önemli ihraç pazarı olan ABD'ye ihracat olanaklarının daralması, Meksika ekonomisinde özellikle otomotiv, inşaat, turizm ve lojistik sektörlerini etkilemiştir. 2009 yılı sonunda ABD ekonomisindeki iyileşmelere paralel olarak bu ülkeye ihracatını yeniden artıran Meksika ekonomisi toparlanarak yeniden düzenli büyüme sürecine girmiştir. Ancak iç piyasada aynı gelişim hâlihazırda sağlanabilmiş değildir.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

2013 yılının ilk yarısında yalnızca %1 büyüme kaydeden Meksika ekonomisinin 2013 yılı genelinde %1,7 büyüyeceği öngörülmektedir. Yabancı yatırımlardaki artışın, iç talepteki zayıflığın getireceği negatif etkileri baskılaması, 2014-2017 yılları arasında ise ekonomik büyümenin ortalama %3,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Meksika ekonomisini güçlendirmeye yönelik telekomünikasyon, enerji ve maliye alanlarında gerçekleştirilmekte olan yapısal reformlar sayesinde ekonominin önümüzdeki 10 yıllık dönemde ise ortalama %4,25-4,75 oranında büyüyeceği öngörülmektedir.

Orta vadede ABD'deki otomotiv endüstrisindeki olumlu gelişmeler sonucu ABD'li firmaların üretimlerinin bir kısmını maliyet bakımından daha avantajlı olan Meksika'ya kaydırması, ABD'ye ihracat yapma amacıyla Çinli firmaların Meksika'da fabrika kurmaları, Çin'den daha düşük taşıma ve üretim maliyetleri sebebiyle birçok firmanın Meksika'da üretim yapmayı tercih eder hale gelmesi gibi faktörlerle ülkenin orta vade göstergelerinin olumlu olacağı tahmin edilmektedir. Ancak ülkenin bazı bölgelerinde suç oranlarının yüksek olması, olası yatırımların önünü kesmekte ve yatırımlardaki artış iki haneli rakamlara çıkamamaktadır.

Latin Amerika'nın en güçlü ekonomilerinden birine sahip olan ve OECD üyesi tek Latin Amerika ülkesi olan Meksika, nominal GSYİH açısından tüm bölge ülkeleri arasında 13. , satın alma gücü açısından 11. ve kişi başına düşen gelir açısından da 1. sırada yer almaktadır. NAFTA üyeliği, ülkenin gelişmiş Kuzey Amerika ülkeleri ile ekonomik ve ticari bağlantıları açısından önemlidir. Gelir dağılımı adaletsizliği ve uyuşturucu terörü ise ülke ekonomisinin başlıca yapısal sorunlarıdır. Ülkenin satın alma gücü, 2010 verilerine göre 1.56 trilyon dolar (dünya sıralamasında 12.); reel büyüme oranı; 2010 verilerine göre %5 (dünya sıralamasında 64.); işsizlik oranı 2010 verilerine göre %5.6 (dünya sıralamasında 55.); enflasyon oranı ise 2010 verilerine göre %4.1'dir (dünya sıralamasında 120.) Meksika'nın

2010 yılı ihracatı 303 milyar dolardır ve bu rakamla dünyada 15. sırada yer almaktadır. 2010 ithalatı ise 306 milyar dolardır ve dünyada 16. sırada yer alır. Başlıca ihracat ürünleri; sanayi malları, petrol ve petrol ürünleri, gümüş, meyve, sebze, kahve, pamuk, havacılık, otomotiv, elektronik, biyoteknoloji, tarım ticareti, metal işleme, sağlık, hizmet, bilgi teknolojisi, ayakkabı, hazır giyim, deri, takı, yapı malzemeleri, tekstil ürünleri ve işlenmiş gıdalardan oluşur.

Ülke, ihracatının %82,5'ini ABD, %2,4'ünü Kanada, %5,9'unu AB, %4,7'sini Güney Amerika, %3'ünü Asya ve %3,9'unu diğer ülkelere yapmaktadır.

Ekonomiye Genel Bakış

Meksika trilyon dolar sınıfında yer alan bir serbest piyasa ekonomisine sahiptir. Bu ekonomi, giderek özel sektörün egemen olduğu, modern ve eski karışımı bir tarım ve sanayiye içermektedir. Son yıllardaki idari yönetimler limanlarda, demiryollarında, telekomünikasyonda, elektrik üretimi, doğal gaz dağıtımını ve havaalanlarında rekabeti güçlendirdi. Kişi başına düşen milli gelir ABD'nin yaklaşık üçte biri kadardır ve gelir dağılımı oldukça adaletsizdir. 1994 yılında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)'nın yürürlüğe girmesinden bu yana ABD ithalatında Meksika'nın payı %7'den %12'ye yükselmiştir, ayrıca Kanada'nın ithalatındaki payı da %5'e çıkmıştır.

Meksika'nın Guatemala, Honduras, El Salvador, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ve Japonya da dâhil olmak üzere 50'den fazla ülke ile serbest ticaret anlaşması vardır. Felipe Calderón yönetimi iktidardaki ilk yılları olan 2007'de, emeklilik ve mali reformlar ile ilgili hükümetin desteğini almayı başarmıştır. Calderón 2008'de bir enerji reformu önlemine geçmiş ve 2009'da başka bir mali reform daha gerçekleştirmiştir. Dünyada ihracat talebinin düştüğü 2009 yılında Meksika'nın GSYİH'sı gerilemiş, gelir ve yatırımları düşmüştür. İç tüketim ve yatırım gerilerken özellikle ABD'ye yapılan ihracatla ülkenin GSYİH'sı 2010'da %5'lik olumlu bir büyüme kaydetmiştir. Yönetim, kamu eğitim sisteminin geliştirilmesi, altyapı iyileştirilmesi, iş yasaları modernizasyonu ve enerji sektöründe özel yatırımların teşvik edilmesi gibi pek çok konuda ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmaya devam etmektedir. Başkan Calderón ekonomik önceliklerinin yoksulluğu azaltmak ve istihdam yaratmak olduğunu belirtmektedir.

Ekonomi Politikaları

Meksika, ticaretinin % 90'ından fazlasını serbest ticaret anlaşmaları ile yürütmektedir. Ülkede 2007 yılında sosyal güvenlik ve vergi alanlarında reformlar başarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede enerji maliyetlerinin azaltılması, ekonominin petrole bağımlılığının azaltılması, altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, rekabet ortamının iyileştirilmesi, yoksullukla ve işsizlikle mücadele gibi konulara öncelik verilmektedir. Meksika Merkez Bankası'nın (Banxico) enflasyon ölçümü ile ilgili sorumluluğunun, 2011 yılından itibaren Meksika İstatistik Kurumu'na (INEGI) devredilecek olması, şeffaflık ve güvenilirlik açısından önemli bir adımdır.

Petrol işleme kapasitesindeki yetersizlik nedeniyle işlenmiş petrol ürünleri ihtiyacının %40'ını ithalat yoluyla karşılayarak tüketicilere daha düşük fiyatlardan satan Meksika'nın uyguladığı bu sübvansiyonların maliyeti yıllık 20 Milyar Dolar'a ulaşmaktadır. Yeni rezervler keşfedilmediği takdirde Meksika'nın petrol rezervlerinin 2016 yılında tükeneceği öngörülmektedir. Pemex'in açıkladığı Meksika Körfezi'ndeki 54 milyar varil değerindeki kesinleşmemiş rezervlerin açığa çıkarılması durumunda, günlük petrol üretiminin 7 milyon varile ulaşması mümkün görülmektedir.

Sektörler

Tarım Sektörü ülkede istihdamın %20'sini sağlayan, özellikle gıda işleme sanayinin yoğunlaştığı batıdaki eyaletlerde önemli bir sektördür. Tarım üretimi Jalisco, Nayarit, Guanajuato, Michoacan, Colima ve Sinaloa eyaletlerinde yoğunlaşmaktadır. İç piyasada tüketilmek üzere üretilen başlıca tarım ürünleri mısır, buğday, fasulye, kahve, meyve, sebze ve sığır eti iken; ülkenin başlıca tarım ihraç ürünleri meyve, sebze, kahve ve pamuk; ithal ettiği tarım ürünleri ise buğday, süt tozu ve sığır etidir.

Sanayi Sektöründe 1994 yılında yürürlüğe giren NAFTA sonrasında canlanma yaşanmıştır. Guadalajara'da elektronik eşya üretimi, Saltillo Monterrey arasında oto yedek parçaları, Tijuana Mexicali bölgesinde televizyon üretimi, Puebla ve Tlaxcala eyaletlerinde ise tekstil üretimi yaygındır. Makine sektörü imalat sanayinin üçte birini; yiyecek içecek ve tütün sektörü dörtte birini; petrokimya, kauçuk ve plastik sektörleri ise yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Tekstil, bilgisayar ve elektronik eşya sektörlerinde Meksika ABD pazarındaki payını son yıllarda Çin'e kaptırmıştır. Ancak Meksika'nın bu pazardaki üstünlüğü özellikle lojistik ve dağıtım alanlarında hala sürmektedir.

Madencilik:

Meksika, çok zengin maden yataklarına sahiptir. Ülke, Peru'dan sonra dünyanın en büyük gümüş üreticisidir. Chihuahua ve Zacatecas'ta zengin gümüş yatakları bulunmaktadır. Kok kömürü ise Latin Amerika bölgesinde yalnızca Kolombiya ve Meksika'da bulunmaktadır. 2005 yılından bu yana petrol üretiminde yaşanan düşüşe rağmen Meksika, 2008 yılı itibarıyla dünyanın en büyük 7. petrol üreticisi ve 11. petrol ihracatçısıdır. Üretilen petrolün yarısından fazlası ihraç edilmektedir. Ham petrol ihracatının çoğu ABD'ye gerçekleştirilmekte olup, Meksika Kanada, Suudi Arabistan ve Venezüella'nın ardından ABD'nin dördüncü petrol tedarikçisidir. Üretimin yarısı Meksika Körfezi'ndeki Cantarell sahasından elde edilmektedir.

TURİZM

Doğal güzellikleri ve kültürel zenginliği ile Meksika hem eko turizm hem de kültür turizminde önemli bir potansiyele sahiptir. Meksika, UNESCO tarafından koruma altına alınan turizm bölgeleri açısından da bölgenin lideridir. Ülkedeki toplam işgücünün %10'una istihdam sağlayan turizm sektörünün gelişimi, 1990'lı yıllardan bu yana hükümet tarafından teşvik edilmektedir. Ülkeye gelen turistlerin % 85'i ABD kökenli olup, Avrupalı turist sayısının artırılması hedeflenmektedir.

Dünya Turizm Örgütü, Meksika'yı ziyaretçi sayısı bakımından dünyada en popüler 10 turizm bölgesi arasında göstermiştir. Meksika aynı zamanda Latin Amerika'nın en fazla sayıda turist çeken ülkesidir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı, Meksika'da 2008 yılı itibarıyla 59 adet uluslararası havaalanı bulunmakta olup, ülke toplam havaalanı sayısı bakımından dünyada üçüncü sırada yer almaktadır. Sivil havacılık sanayinde Meksika, Latin Amerika bölgesinde Brezilya'dan sonra ikinci sıradadır. Aeromexico ve Mexicana en büyük ulusal havayolu şirketleri olup, yurt içinde ve ABD'de pek çok kente sefer düzenlenmektedir. Sektörde artan rekabet nedeniyle son yıllarda maliyetlerin azaltılmasına yönelik girişimler uygulamaya geçirilmiştir. Başkent Mexico City'de bulunan Benito Juárez Havaalanı, Latin Amerika'nın en yoğun havaalanlarından biridir.

BANKACILIK

1994 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında 1998 yılında sektörde yabancı şirketlere de sahip olma hakkı tanınmış, böylece bankacılık sistemi üzerinde yabancı kontrolü artmıştır. Ülkedeki en büyük ulusal banka olan Mercantil del Norte (Banorte), yaklaşık % 8 pazar payına sahiptir.

TÜRKİYE İLE TİCARET

Meksika, Ekonomi Bakanı Sayın Zafer Çağlayan'ın uygun görüşü ve Müsteşarlık Makamı'nın 13/04/2012 tarih ve 2012/365 sayılı Onayı ile 2012-2013 döneminde Öncelikli Ülkelerinden birisi olarak belirlenmiştir.

Meksika'ya ihracatımız 2012 yılında %42 artarken, bu ülkeden gerçekleştirilen ithalat %24 artmış, Türkiye aleyhindeki dış ticaret açığı %19 artışla 661 milyon Dolar olarak gerçekleşmiş, iki ülke arasındaki ticaret hacmi ise %27 artışla 1 milyar Dolar'ın üstüne çıkmıştır.

İki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için gerekli olan hukuki altyapının henüz tamamlanmamış olması, yüksek gümrük vergisi nedeniyle Türk ürünlerinin pazardaki rakipleri ile eşit koşullarda rekabet edememesi, iki ülkenin ürün yelpazesinin benzerlik göstermesi, coğrafi uzaklık ve pazarda Türk ürünlerine yönelik bilgi eksikliği, ikili ticarete yaşanan başlıca sorunlardır.

Pazar ile İlgili Bilgiler

- Meksika pazarına girişte alıcı ile ilişkiler sağlam bir şekilde tesis edilmeli; pazardaki alıcıların fiyata duyarlılığının yüksek olması göz önünde bulundurulmalıdır.

- Ticarete acente, distribütör veya yerel temsilci; şirket kurma ve yatırım sürecinde de yerel bir avukatla çalışılmalıdır. Distribütör, malın farklı eyaletlerde dağıtımını da sağlayabilir. Küçük şehirlere erişimde satış acentesi kullanılması daha uygun bir çözümdür. Pazarlama, eğitim, numune ve yedek parça gibi konularda acentenin desteklenmesi, satış performansına ilişkin anlaşmaya ek koşullar koyulması, satış sonrası hizmetlerde süreklilik ve hızlilik sağlanması rekabet avantajı sağlayabilir.

- ABD'nin yakınlık avantajı ve ABD'de yaşayan Türk nüfusu değerlendirilebilir.
- Meksika'ya yapılacak iş seyahatlerinde vize süresi hesaba katılmalıdır. Nitekim Meksika, coğrafi konumu nedeniyle ABD'ye geçmek isteyenler için önemli bir kapı olmasından dolayı, vize temininde sıkıntılar yaşanabilmektedir. Ayrıca otel ve uçuş rezervasyonları yapılırken, transit vize istenip istenmediği (özellikle İngiltere aktarmalı uçuşlarda) ve aktarmalı uçuşlarda iki uçuş arasında yeterince vakit olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Mexico City distribütör seçiminde ve fuarlar açısından, Guadalajara agri-business, Monterrey ise dahilde işleme (Maquiladora) bakımından önemli ticari merkezlerdir.
- Meksika'da şehirlerin büyük alanlara yayılması nedeniyle iş randevularını planlarken; mesafeler ve trafik yoğunluğu dikkate alınmalıdır.
- Meksika'da, kaçırılma ve hırsızlığa karşı güvenlik ile ilgili uyarılara riayet edilmelidir. Özellikle değerli mücevherat takmak, cep telefonu ve diz üstü bilgisayarını fark edilir şekilde taşımak risklidir. Mexico City, Chihuahua, Sinaloa, Yucatan eyaletleri ile Tijuana ve Juárez şehirleri uyuşturucu terörü, organize suçlar, adam kaçırmaya ve çocuk kaçırmaya açısından en tehlikeli bölgelerdir. Başkent Mexico City, nüfus yoğunluğu ve şiddet olayları açısından dünyada ilk sırada yer almaktadır.
- Meksikalı iş adamlarında ülkemize ilişkin herhangi bir ön yargı bulunmamakta olup, yalnızca ülkemiz hakkında bilgi eksikliği söz konusudur.

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Türk işadamları tarafından çok fazla tanınmayan, ancak yeni bir pazar ve yeni iş ortakları arayan ihracatçılarımız için Latin Amerika bölgesindeki en büyük pazarlardan biri olan Meksika, son yıllarda ABD ve Kanada dışında Avrupa Birliği ülkeleri, Çin, Hindistan, Asya Pasifik ülkelerinin de dikkatini çekmektedir. Türkiye'nin söz konusu pazardaki payının artırılabilmesi için iki ülke arasında ivedilikle bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalanması, resmi temasların ve ticari heyetlerin sıklaştırılması, işadamlarının karşılıklı olarak fuarlara katılımının artırılması, Meksika vizesinin temininin kolaylaştırılması ve Türk ürünlerinin daha yoğun bir şekilde tanıtılması gerektiğine inanılmaktadır.

Bazı Türkiye-Meksika ikili ticaret verileri (1000 ABD \$) aşağıda sunulmaktadır.

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2005	163.672	196.409	360.081	-32.737
2006	140.778	261.944	402.722	-121.166
2007	196.750	352.197	548.947	-155.447
2008	152.166	381.973	534.139	-229.807
2009	93.296	335.213	428.510	-241.916

Dış Ticaret Müsteşarlığı Verileri

Türkiye ve Meksika iki ülke arasındaki turizm ve ekonomik bağların güçlenmesi amacıyla bazı vize kolaylıkları getirmiştir. Bu çerçevede Ankara'daki Meksika Büyükelçiliğinin takdirine bağlı olarak iş adamları ve turistlere 5 ila 10 sene süreli, çok girişli vize verilmesi uygulamasına başlanmıştır. Ayrıca vatandaşlarımızın vize başvurularının sonuçlandırılması için gereken süre 5 güne düşürülmüştür. Öte yandan, hususi ve umuma mahsus pasaport sahibi olan ve geçerli ABD vizesine sahip veya ABD, Kanada, İngiltere, Japonya ve Schengen Bölgesi ülkelerinden birinde daimi oturma izni bulunan Türk vatandaşları, 1 Mayıs 2010 tarihinden bu yana Meksika'ya vizeye ihtiyaç duymadan girebilmektedirler. Yukarıda sayılan ülkelerde geçici oturma iznine sahip vatandaşlarımızın da oturma iznine sahip oldukları ülkede bulunan Meksika Konsolosluklarından vizelerini aynı gün, farklı bir ülkede olmaları halinde vizelerini beş gün içinde alabilmektedirler.

Buna karşılık ABD veya Kanada vizesini haiz Meksika vatandaşlarına hudut kapılarımızda 90 gün süreli müteaddit girişli vizenin bandrol usulüyle 20 Dolar/15 Avro karşılığında ita edilmesine 1 Eylül 2010 tarihi itibarıyla başlanmıştır.

Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

Türkiye'nin Meksika'ya ihraç potansiyelinin yüksek olduğu başlıca tarım ürünleri şunlardır:

- Şekerli ve Çikolatalı Mamuller
- Konserve Meyve Sebze
- Bisküvi
- Tütün
- Zeytinyağı

- Kuru Meyveler
- Kurutulmuş Sebzeler
- Zeytin
- Baharat
- Sert Kabuklu Meyveler

Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Türkiye'nin Meksika'ya ihraç potansiyelinin yüksek olduğu başlıca sanayi sektörleri şunlardır:

- Otomotiv Ana ve Yan Sanayi
- Elektrikli Makineler ve Kablolar
- Pompa ve Kompresörler
- Alüminyum İnşaat Malzemeleri
- Hazır Giyim
- Tekstil ve Hazır Giyim Yan Sanayi
- Takım Tezgâhları
- Altın Mücevherat
- Boru ve Bağlantı Parçaları
- Ambalaj Malzemeleri
- Ev Tekstili

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

EXPO MANUFACTURA - International Exhibition for Manufacturing Technology, Automation and Robotic (Monterrey - Mart/Her Yıl) C Teknolojisi, Fabrika-Otomasyon, Denetim ve Ölçüm Mühendisliği, Metal İşleme, Kaynak Teknolojisi

Bireysel Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

ALIMENTARIA MEXICO (Mexico City - Haziran/Her Yıl) Gıda

ANPIC - Show of the Suppliers, Machinery and Fashion Preview for the Leather and Footwear Industries (Leon - Mayıs/Her Yıl) Deri İşleme Makinaları, Ayakkabı Makinaları

CONFITEXPO - International Candy Show (Guadalajara - Şubat/Her Yıl) Yiyecek ve İçecek

EXPO COMM MEXICO - International Telecommunications, Networking, Internet and Wireless Technologies Exhibition and Conference (Mexico City - Şubat/Her Yıl) Bilgi Teknolojileri, İletişim

EXPO COMM MEXICO - International Telecommunications, Networking, Internet and Wireless Technologies Exhibition and Conference (Mexico City - Şubat/Her Yıl) Bilgi Teknolojileri, İletişim

EXPO MUEBLE - Wholesale Furniture Manufacturer's Tradeshow (Guadalajara - Mart/Her Yıl) Mobilya, İç Tasarım

EXPO PACK/PROCESA - International Packaging Exhibition and Conference (Mexico City - Mayıs/Her Yıl) Ambalaj ekipman ve makineleri, gıda işleme makineleri

EXPO PROMUEBLE - Wholesale Furniture Manufacturer's Tradeshow (Guadalajara - Nisan/Her Yıl) Mobilya, İç Tasarım

EXPO SEGURIDAD (Mexico city - Nisan/Her Yıl) Güvenlik malzemeleri ve teknolojileri

INTERMODA MEXICO (Guadalajara - Ocak/Her Yıl) Tekstil ve Hazır Giyim

PAACE Automechanika Mexico (Mexico city - Temmuz/Her Yıl) Otomotiv

SAPICA - National Shoe Fair (Leon - Mart/Her Yıl) Deri, Deri Ürünleri, Ayakkabılar

SAPICA - National Shoe Fair (Leon - Mart/Her Yıl) Deri, Deri Ürünleri, Ayakkabılar

World of Concrete Mexico - International Construction Event focusing on Concrete & Cement Production (Mexico City - Mart/Her Yıl) Yapı Teknolojileri Ve Makineleri, İç Dizayn

ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Yürürlükte olan protokoller;

- Sağlık İşbirliği Anlaşması; Meksika'da 9 Haziran 2000 tarihinde her iki ülkenin Sağlık Bakanlıkları arasında imzalanmıştır.
- Ekonomi ve Ticari Birlik Anlaşması; Meksika Şehrinde 28 Eylül 1998 tarihinde imzalanmıştır.
- Meksika ve Türkiye Konsolosluklarının Diplomatik Okulları arasında Birlik Anlaşması; 23 Mart 2008'de Ankara'da imzalanmıştır.

•Instrumentos para el Otorgamiento de Permisos de Trabajo para los Cónyuges e Hijos Dependientes de Agentes Diplomáticos, Funcionarios Consulares y Personal Técnico Administrativo de Misiones Diplomáticas y Consulares–Meksika Şehri’nde 9 Kasım 2008 de imzalanmıştır.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Meksika’da özel şirketler genellikle Pazartesi Cuma günleri arasında 09.00–18.00 saatleri arasında çalışmaktadır. 14.00–16.00 arasında yemek molası verilir. Bankalar da aynı günlerde 09.00–17.30 arası açık olup, büyük bankaların çoğu Cumartesi günleri 09.00–14.30 arası da hizmet vermektedir. ATM’ler tüm ülkede yaygındır. Resmi kurumlar haftanın beş günü 08.00–18.00 saatleri arasında açıktır. Perakende mağazaları genellikle 11.00–19.00 saatlerinde açık olup, büyük süpermarketler ve alışveriş merkezleri saat 21.00’e kadar açıktır. Restoranların çoğu 20.00–02.00 arası hizmet vermektedir.

Üye olduğu uluslararası örgüt ve kuruluşlar

APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu), BCIE, BIS (Uluslararası İmar Bankası), Caricom (Karayipler Topluluğu ve Ortak Pazarı), CDB (Karayipler Kalkınma Bankası), CE (Avrupa Konseyi), EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), CELAC (Birleşmiş Milletler Latin Amerika ve Karayipler Komisyonu),FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), G-3, G-20-G-15, G-24, IADB(Amerika Bölgesi Kalkınma Bankası), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC(Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), LAES, LAIA (Latin Amerika Entegrasyon Birliği),NAFTA, NAM, NEA (Nükleer Enerji Ajansı), OAS (Amerika Devletleri Teşkilatı), OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü),OPANAL, OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi),SICA, UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı),

UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür rgt),UNHCR, UNIDO (Endüstriyel Kalkınma rgt), UNWTO, Unin Latina, UPU (Dünya Posta Birliği), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık rgt), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji rgt), WTO (Dünya Turizm rgt), WTO (Dünya Ticaret rgt)

Meksika’da Resmi Tatil Günleri

1 Ocak Yeni Yıl

4 şubat Anayasanın İlanı

21 Mart Benito Juarez’in Dođum Günü

9 Nisan Paskalya’dan nceki Perřembe (Maundy Thursday)

10 Nisan Paskalya’dan nceki Cuma, Kutsal Cuma (Good Friday)

1 Mayıs İşçi Bayramı

5 Mayıs Puebla Zaferi

16 Eylül Bağımsızlık Günü

12 Ekim Dia de la Raza/Kolomb günü/Amerika’nın Keřfi

2 Kasım řehitleri Anma Günü

20 Kasım Devrimin Yıldınm

12 Aralık Guadalupe Günü

25 Aralık Noel tatili

Meksika’da Noel kutlamalarına büyük önem verilmektedir. 15 Aralık–6 Ocak tarihleri arasında çeşitli kutlamalar yapılmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Dış Ticaret Müsteşarlığı
www.dtm.gov.tr
- Central Intelligence Agency
www.cia.gov
- T.C Ekonomi Bakanlığı
www.ekonomi.gov.tr
- T.C Dışişleri Bakanlığı
www.mfa.gov.tr
- Meksika Hükümeti Resmi Web sayfası
<http://en.presidencia.gob.mx/>
- MEYDAN LAROUSSE: BÜYÜK LUGAT VE ANSİKLOPEDİSİ